

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Disputatio XI. De adoratione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83614](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-83614)

Ergo, &c. *Prob.* ant. Officia Prophetae fuerunt, 1. docere populum, eumque ad verum Dei cultum reverare. 2. Vicia reprehendere, & objurgare peccatores. 3. Bona vel mala futura praedicere. 4. Cognoscere secreta & occulta. Atqui haec omnia eximiè praestitit Christus. Ergo, &c.

Queres 5. Utrum Christus fuerit legislator?

Resp. Christum etiam ut hominem habuisse potestatem spiritualis iurisdictionis ad ferendas leges, quibus homines obligarentur.

Prob. 1. Ex Scriptura: nam Isaia cap. 33. de Christo dicitur: *Dominus iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster, ipse salvabit nos.* Et Christus ipse dicit Joan. c. 14. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Et inferius: *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.*

Prob. 2. Ex Conc. Trid. l. 6. can. 21. quo dicitur: *Si quis dixerit Christum Jesum a Deo hominibus datum fuisse ut redemptorem, cui fidant, non etiam ut legosum, cui obediunt: anathema sit.*

Porro potestas illa legislativa, quam habuit Christus, fuit in eo cum singulari quadam excellentia, quacum nulli creaturæ unquam communicata est, ut facile probatur: quia 1. potestas illa fuit quodammodo divina, utpote ex dignitate Verbi orta: unde jus per potestatem illam constitutum simpliciter divinum est. 2. Praecepta per potestatem illam imposta, ad internum animæ bonum, & ad majorem Dei cognitionem majoremque coniunctionem cum illo pertinent omnia. 3. Per potestatem illam lex Mosaica, etiam à Deo data esset, abrogari potuit. 4. Potestas illa amplissima fuit, fuit enim in Orbem universum, ut afferit Christus ipse, Matth. cap. 28. ubi ait: *Data est mihi omnis potestas in Cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes docentes eos servare omnia quacumque mandavi vobis.* Vide Suarez, disp. 47. l.ect. 2.

Queres 6. Utrum Christus sit iudex?

Resp. Christum etiam secundum quod homo est, judicem esse.

Prob. 1. Ex Scriptura: nam Act. cap. 10. dicitur de Christo: *Ipse est, qui constitutus est ab eo iudex vivorum & mortuorum.* Et Matth. cap. 23. idem de se ipso affirms Christus: *Cum autem, inquit, veneris Filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis sua, & congregabuntur ante eum omnes gentes, &c.*

Prob. 2. Ratione, ex sancto Thoma hic quæst. 59. art. 2. in O. ubi sic argumentatur: *Quoniam apud Deum remaneat primæa autoritas judicandi, hominibus tamen committitur à Deo iudicaria potestas respectu eorum, qui eorum iurisdictioni subiiciuntur* *Dictum est autem supra, quod Christus etiam in natura humana est caput totius Ecclesie, & quod sub peccatis ejus Deus omnia subiicit. Unde ad eum pertinet etiam secundum naturam humanam, habere iudicariam potestatem.* Vide S. Doctorem quæst. cit.

Queres 7. Utrum Christus propriè dici possit prædestinatus?

Resp. 1. Christum secundum divinitatem propriè dici non posse prædestinatum ad aliquid. Ratio est, quia propriè loquendo, prædestinatio est pars providentie supernaturalis, atque ita propriè loquendo, prædestinatio est eorum tantum, que providentie divinæ subiiciuntur. Atqui Verbum divinum providentie divina subiectum non est. Ergo, &c. Hinc propriè dici non potest Verbum ab æterno prædestinatum fuit, ut esset homo: sed dici debet: Ab æterno decreto est, ut Verbum esset homo. Multò minus dici potest: Verbum prædestinatum est, ut esset Filius Dei naturalis; vel: Prædestinatum est ad increatam beatitudinem. Res enim dici non potest prædestinari ad id, quod est ei intrinsecum & essentiale.

Resp. 2. Christus secundum humanitatem propriè dici potest prædestinatus ad gratiam & gloriam: nam prædestinatio est gratiæ & gloriæ preparatio. Sed humanitati Christi ab æterno gratia & gloria preparata fuit. Ergo, &c.

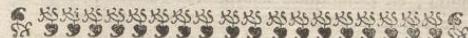
Queres ultimo. Utrum orare conveniat Christo?

Resp. 1. Christum in hac vita mortali verè ac propriè orasse Patrem: hoc enim expressè testatur Scriptura, ut Luca cap. 6. ubi de Christo dicitur: *Exiit in monem orare, & erat pernotans in oratione Dei.* Porro rogavit & pro aliis, ut patet ex Luca cap. 22. ubi ait Petrus: *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Et Joan. cap. 17. ubi etiam ipse dicit: *Ego pro eis rogo.* Et pro le ipso, ut patet ex Marc. cap. 14. ubi de eo dicitur: *Procidit super terram, & orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora.* Et ex Apostolo ad Hebreos cap. 5. sic de illo loquente: *Qui in diebus carnis sua preces supplicationsque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte, cum clavore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.*

Resp. 2. Christus etiam nunc in cælo verè ac propriè orat pro hominibus.

Prob. 1. Ex Scriptura: Nam ad Rom. cap. 8. dicit Apostolus de Christo: *Qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Et ad Hebr. cap. 7. *Semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Hic autem interpellare, idem est ac orare, ut interpretatur sanctus Augustinus epist. 59. ad Paulinum, in qua hæc scribit: *De ipso Domino Iesu Christo dictum est, quod interpellat pro nobis. Nunquid interpellat, & non etiam postulat? In eo vero quia postulat, pro eo possum est, interpellat. Evidenter quippe alibi de eo dicitur: Et si quis peccaverit, advocationem habemus ad Patrem Iesum Christum justum, ipse est exoratio pro peccatis nostris.*

Prob. 2. Auctoritate Patrum, pro quibus omnibus sit Augustinus verbis modo laudatus, & enarratione in Psalm. 85. ubi loquitur: *Dominus noster Jesus Christus Filius Dei, qui & oret pro nobis, & oret in nobis, & oretrum a nobis; orat pro nobis ut sacerdos noster: orat in nobis ut caput nostrum: oratur a nobis ut Deus noster.* Accedit ratio: quia Christus etiam in cælo fungitur officio sacerdotis. Ad sacerdotis autem officium pertinet non solum sacrificia, sed etiam preces offerre pro salute populi. Ergo Christus etiam in cælo existens, sicut per sacerdotes, in ejus persona Eucharistiam conlēcantes sacrificat, ita per se ipsum Patri supplicat pro nobis.

D I S P U T A T I O XI.

De Adoratione.

A R T I C U L U S P R I M U S.

Quid sit adoratio, & quoniam.

R E S P O N S I O I.

A Doratio est honor, quem exhibemus alteri propter aliquam ejus excellentiam, ad nostram erga illum submissionem protestandam.

Bonitas hujus descriptionis probatur ex eo, quod omni & soli adoracioni convenit, & vocet enim alia adoracionis descriptiones ab ea differunt. Sed ut naturam adoracionis plenius intelligas.

Nota 1. Honor latius patet, quam adoratio: nam ut ait S. Augustinus in lib. contra sermonem Ariorum cap. 27. *Honorat omnis, qui adorat; non autem adorat omnis, qui honorat.* Et vero honor exhiberi potest non solum superiori, sed etiam aequali, immo & inferiori: at adoratio semper respectu alium ut excellentem & superiori respectu adorantis. Ratio est, quia honor, ut sic est tantum signum excellentie; adoratio vero præter signum excellentie, dicit etiam submissionem, seu recognitionem superioritatis illius, qui adoratur, respectu illius qui adorat: honorat igitur alterum, qui ei aliquod excellentiæ ejus testimonium exhibet; adorat vero alterum, qui signo aliquo hono-

honorifico ei tanquam superiori fide submittit propter ejus excellentiam. Quod de honore dictum est, dici quoque potest de laude: laus enim quidam honor est, & si fiat ex intentione protestandi submissionem suam erga alterum, & recognoscendi superioritatem ejus, rationem adoracionis habet.

Nota 2. Hic plures actus distinguuntur debent. Primus est, quo cognoscitur excellentia & superioritas alterius. Secundus, judicium prudens, dictans honestum esse, submittere le illi propter ejus excellentiam & superioritatem. Tertius, voluntas submittendi se illi propter excellentiam & superioritatem illam. Quartus, voluntas exhibendi illi signum aliquod hujus submissionis, & ita excellentiam & superioritatem ejus practice recognoscendi. Quintus denique est exhibitio talis signi in protestationem suam erga illum submissionis, & recognitionem ejus excellentiae & superioritatis.

Tres primi actus presupponuntur adoracioni: quartus vero & quintus constituant adoracionem adaequatè sumptam, & prout est actus quidam totalis, liber, ac moralis, coalescens ex actu imperante & actu imperato, vel ut communiter dicitur, ex actu interno & externo. Duxi, adaequatè sumptam: nam si adoratio sumitur tantum inadaequatè, ut sumi potest, tunc constat uno tantum actu; tunc enim vel sumitur pro solo actu imperante & interno, vel sumitur pro solo actu externo vel imperato.

Nota 3. Adoratio sumpta inadaequatè pro actu imperante & interno, habet objectum triplex, nempe, objectum quod, objectum cui, & objectum propter quod. Objectum quod, seu materia, circa quam proxime versatur, est actus imperatus & externus, quo signum aliquod exhibetur ad protestandam submissionem suam alicui, & ejus excellentiam, ac superioritatem recognoscendam. Objectum cui est persona, cui signum illud exhibetur. Objectum propter quod, est honestas, quæ in exhibendo signo illa reluet.

Quid si adoratio adaequatè sumitur pro actu scilicet totali ex actu imperante & imperato coalescente, habet objectum duplex, nempe objectum circa quod, & objectum propter quod. Objectum circa quod, seu materia, circa quam versatur adoratio sic sumpta, est persona quæ adoratur. Objectum vero propter quod, est idem quod adoracionis, inadaequatè sumpta pro actu imperante & interno, scilicet honestas, quæ reluet in exhibitione signi, quo persona adoratur.

Porrò in persona, qua adoratur, duo distinguuntur: unum scilicet materiale, & alterum formale. Materiale est ipsa persona; formale vero, excellentia, propter quam persona adoracione digna est, & honestum est illam adorare: quare objectum circa quod adoracionis adaequatè sumpta, seu, quod idem est, objectum cui adoracionis sumpta inadaequatè pro actu imperante & interno, est complexum quoddam ex persona quæ adoratur, & excellentia propter quam adoracione digna est, & honestum est eam adorare. Hæc autem excellentia, eo quod fundat honestatem propter quam immediatè personam adoramus, est quasi objectum propter quod remotum adoracionis, & is qui adorat, rectè dicitur personam adorare propter ejus excellentiam.

RESPONSIO II.

Adoratio multipliciter dividitur.

Primo enim ex parte actus tanquam genus in species adoratio dividitur in internam & externam. Adoratio externa est ea, quæ fit per actus externos corporis, & sensu aliquo perceptibiles, quales sunt genuflexio, capitio inclinatio, pectoris percussio, &c. Adoratio interna est ea, quæ fit per actus internos intellectus vel voluntatis, quæ voluntas ordinat ad protestandam submissionem suam Deo, & spiritibus beatis, quibus tales actus innotescere possunt, & innotescunt fine signis sensibilibus.

Secundò, ex parte personæ quæ adoratur, adora-

tio dividitur in latram, duliam, hyperduliam, & cultum politicum. Latram est adoratio, qua Deo exhibetur propter increatam excellentiam, habitando perfectissimo, hoc est, per summam identitatem. Dulia est adoratio, quæ alicui creatura exhibetur propter excellentiam crearam supernaturalem. Hæc autem excellentia est sanctitatis, vel gloria, vel utriusque simul. Hyperdulia est adoratio, quæ exhibetur propter sanctitatem, vel gloriam, modo aliquo singulari excellentem. Cultus denique politicus est ille, qui defertur hominibus propter potentiam, vel sapientiam, aut aliquam aliam excellentiam naturalem.

Tertio, adoratio dividitur in absolutam & respectivam. Adoratio absoluta est ea quæ exhibetur alicui propter se, seu propter excellentiam ipsi intrinsecam. Respectiva vero est ea, quæ exhibetur alicui rei non propter se, sed propter excellentiam, quæ est in aliqua persona, ad quam habitudinem aliquam habet. Primo modo adorabilis est sola substantia intellectualis, quia sola capax est excellentiae propter se adorabilis. Præterea, cum homo sit natura intellectualis, non potest rectè & honestè fide submittere rei alteri, nisi sit ejusdem naturæ, vel excellentioris, habeaque excellentiam aliquam, naturæ intellectuali convenientem. At posteriori modo adorabiles sunt res ordinis inferioris: cum enim hoc modo non adorentur propter se, sed propter personæ alicuius excellentiam, adoratio illis exhibita non sicut in illis, sed terminatur ad personam, propter cuius excellentiam adorantur.

ARTICULUS II.

Utrum divinitas & humanitas Christi adoranda sint una & eadem adorante.

RESPONSIO I.

Christus adorabilis est summa, & perfectissima adoratio latræ.

Prob. Quia Christus est persona subsistens in duabus naturis, divina & humana. Sed talis persona summa & perfectissima adoratio latræ adorabilis est: ex eo enim, quod in tempore cœperit subsistere in natura humana, cum antea in divina tantum subsisteret, non amisit dignitatem suam, & nihilominus habet excellentiam increatam, & quidem per summam identitatem, sicut habent Pater, & Spiritus S. Ergo, &c.

Præterea, Christus sumi potest tripliciter. 1. Ut est Deus homo. 2. Præcisè ut est Deus. 3. Præcisè ut homo specificativè. Sed quovis ex modis illis accipiat, adorabilis est summa & perfectissima adoratio latræ, ut de primo modo probatum est; de secundo per se patet, & de tertio facile ostenditur: nam Christus sumptus præcisè qua homo specificativè, est Verbum ipsum præcisè qua suppositum naturæ humanae, seu Verbum præcisè qua subsistens in humana natura. Sed Verbum præcisè sumptus qua subsistens in humana natura, non idcirco definit esse persona divina, proindeque non definit esse adorabile propter increatam excellentiam, habitam modo excellentissimum, nempe per summam identitatem. Ergo, &c.

RESPONSIO II.

Quando summa & perfectissima latræ adoratio adoratur Christus, eadem illa adoratio simul coaditoratur ejus humanitas.

Prob. I. Ex epistola synodica Concilii Alexandrinæ a S. Cyrillo in causa Nestorii celebrati; cui epistolæ subjecti sunt duodecim anathematisimi, quorum hic octavus est: *Si quis hominem assumptum, una cum ipso Dei Verbo adorandum, una cum illo glorificandum, una cum illo tanquam alterum in altero existens*

zem Deum appellandum dicere ausus fuerit & non una potius adoratione Emanualem honorat, unamque illi glorificationem attribuit, quatenus Verbum factum est caro: anathema sit. Hic anathematizantur, qui dicere audent, humanitatem assumptam adorandam non esse cum Verbo Deo una & eadem adoratione, sed distincta ac diversa, adeoque inferiore. Ergo, &c.

Prob. 2. Ex quinta Synodo generali can. 9. quo dicitur: *Si quis in duabus naturis adorari dicit Christum, ex quo duas adorationes introducunt, separatis Deo Verbo, & separatis homini sed non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsis carne adorat, sicut ab initio Ecclesie Dei traditum est: talis anathema sit.*

Prob. 3. Authoritate Patrum; pro quibus omnibus sint S. Athanasius in lib. de Incarnatione Verbi, apud S. Cyrillum in libro Reginis nuncupato, in quo Cyriillus Athanasium sic loquentem inducit: *Agnoscimus illum Dei Filium & Deum esse secundum spiritum: filium autem hominis secundum carnem, non duas naturas (diferentes & separatas) unum filium, unam adorandam, alteram non adorandam; sed unam naturam divini Verbi incarnatam, que simul cum ejus carne una adoratur (propria Deo, proindeque suprema latræ) adoratur.*

E. S. Damascenus lib. 4. Orthodoxa fidei c. 3. ubi ait: *Dei Filium simul cum Patre & Spiritu sancto adoramus, corporis quidem expertem: antequam humanitatem assumpsisset, nunc autem etiam eundem incarnatum hominemque, una cum eo, quod Deus est, affectum. Ac proinde ipsis caro suæ quidem natura haud quicquam adoranda est, utpote condita: at cum Deo Verbo copulata sit, ob ipsum & in ipso adoratur (adoratione scilicet supremæ latræ) quemadmodum, &c. Et inferius: Caro quoque suæ quicquam natura minimè adoranda est (supple temper, supremæ latræ) verum in incarnato Verbo Deo adoratur, non quidem vi sua, sed ob Deum Verbum personaliter ipsi copulatum: neque hac dicimus, num Deum & simplicem carnem à nobis adorari, verum Dei carnem sive Deum carne induitum.*

Prob. 4. Ratioc. Quia cum adoratur persona aliqua, tota adoratur, ut obseruat sanctus Thomas hic quæst. 25. art. 1. in O. Propriè, inquit, honor exhibetur toti rei subsistenti; & persona, quæ adoratur, adoratur tota, propter excellentiam aliquam, quam habet, quamvis hæc excellentia non sit in omnibus ejus partibus, vel quasi partibus, ut patet in homine sancto, qui cum adoratur adoratione dulit, propter excellentiam sanctitatis in sola anima residentem, torus, hoc est, non solum secundum animam, sed etiam secundum corpus adoratur. Ergo quando Christus adoratur adoratione supremæ latræ, adoratur torus, quamvis adoretur propter excellentiam increatam, quæ solius divinitatis est. Atqui Christus, qua torus, dicit intrinsecè humanitatem assumptam: nam Christus, qua torus, tria dicit intrinsecè, nempe personalitatem Verbi, divinitatem, & humanitatem assumptam; quia qua torus, est suppositum Verbi subsistens in duplice natura, divina & humana. Cum igitur suppositum Verbi per assumptam humanitatem integreretur in ratione subsistentis in duplice natura: per assumptam humanitatem Christus integratur in esse Christi, & sic non solum personalitas Verbi, & divinitas, sed etiam humanitas assumpta ad totalitatem Christi intrinsecè pertinet.

Obj. 1. Solus Deus adorari potest adoratione supremæ latræ. Sed humanitas Christi non est Deus. Ergo, &c. Resp. Solum Deum primariò & propter excellentiam propriam, adoratione supremæ latræ adorari posse. Hoc autem non obstat, quominus creatura aliqua possit etiam adoratione supremæ latræ adorari secundariò, & propter excellentiam deitatis, quacum unita est substantialiter, & per unionem substantiali in una & eadem subsistenti convernit. Hoc porro modo dicimus humanitatem Christi

st adoratione supremæ latræ adorari, quando tali adoratione adoratur Christus.

Itaque in Christo divinitas & humanitas assumpta adorantur una & eadem adoratione supremæ latræ, sed non eodem modo adorantur: nam divinitas adoratur primariò & propter se, seu propter excellentiam propriam; humanitas verò secundariò tantum, & propter excellentiam alterius, nempe divinitatis, quacum substantialiter unita est. Unde non dicimus simpliciter humanitatem adorari, sed solum dicimus coadorari, hoc est, adorari propter divinitatem, quæ propter excellentiam propriam adoratur, & quacum substantialiter unita est.

Itaque dicimus una & eadem adoratione supremæ latræ adorari humanitatem cum divinitate, quia una & eadem omnino reverentia externa exhibetur divinitati & humanitati: nam genuflexio v. g. non dividitur inter divinitatem & humanitatem; immo & eadem ac summa utrique habetur reverentia, ac submissio interna. Sed addimus adorationem illam, respectu humanitatis, dici debere, & esse, propriè loquendo, non adorationem simpliciter, sed coadorationem: quia reverentia externa & interna eadem non est eodem modo volita divinitati & humanitati, cum sit divinitati volita primariò & propter se, humanitati verò secundariò tantum, & propter internam excellentiam divinitatis.

Obj. 2. Quando suprema adoratione latræ adoratur Christus, humanitatis adoratio inferior est adoratione divinitatis. Ergo adoratio humanitatis non est suprema. Resp. dist. ant. Adoratio humanitatis adoratione divinitatis inferior est ex parte rei volitæ & exhibitæ, Neg. ant. nam eadem omnino & summa reverentia, tam interna quam externa, divinitati & humanitati volita est, & eadem omnino utrique exhibetur, quando Christus adoratur adoratione supremæ latræ. Adoratio humanitatis adoratione divinitatis inferior est ex parte modi volendi, C. ant. nam revera, ut ex dictis constat, eadem illa reverentia, tum interna, tum externa, que divinitati & humanitati simul habetur, modo inferiora volita est humanitati, quam sit volita divinitati.

At inquires. Quando suprema adoratione latræ adoratur Christus, ex concessis adoratio humanitatis ex parte modi volendi, inferior est adoratione divinitatis. Ergo suprema non est. Resp. neg. conf. Nam ad hoc ut adoratio humanitatis suprema nota esset, requiretur inferioritas non solum ex parte modi volendi, sed etiam ex parte rei volitæ, hoc est, ex parte internæ submissio, quam protestamus per reverentiam externam.

Obj. 3. Quando adoratur Christus supremæ adoratione latræ, adoratio divinitatis est abolita, & adoratio humanitatis est respectiva tantum. Ergo adoratio humanitatis adoratione divinitatis simpliciter inferior est, adeoque adoratio humanitatis non est adoratio supremæ latræ. Resp. neg. ant. Adoratio enim respectiva est, quando suppositum aliquod adoratur propter excellentiam alterius suppositi, ad quod habet habitudinem aliquam vel conjunctionem. At quando humanitas adoratur cum divinitate in Christo, non adoratur suppositum aliquod propter excellentiam suppositi alterius, sed natura adoratur propter excellentiam sui suppositi, & Christus una & eadem adoratione abolita adoratur torus propter propriam, & intrinsecam excellentiam increatam, quamvis hæc excellentia non sit in humanitate, qua compleatur & integratur in esse suppositi subsistentis in duplice natura.

At inquires. Quando Rex purpura indurus adoratur, & ita purpura adoratur cum rege, etiam per modum unius objecti, adoratio Regis est adoratio abolita, & adoratio purpura est adoratio respectiva, & inferior adoratione Regis. Ergo similiter, quando Verbum adoratur cum humanitate sua, adoratio Verbi est adoratio abolita, & supremæ latræ; adoratio verò humanitatis assumptæ est tantum adoratio respectiva, & supremæ latræ inferior.

Resp.

Resp. neg. conf. Itaque quando Rex, cum purpura, qua indutus est, adoratur per modum unius obiecti, tunc actus adorandi, qui aequè immediatè ad Regem & purpuram terminatur, est adoratio abluua & qua terminatur ad totum, ex Rege ac purpura constans, quia totum hoc adoratur propter excellentiam quam includit, adeoque propter se; & qua partialiter terminatur ad personam Regis, in qua residet excellentia illa, propter quam totum ex ipsa & purpura constans adoratur: at qua partialiter terminatur ad purpuram, est tantum adoratio respectiva, quia purpura in toto illo quod ex ipsa & Rege constat, est suppositum adoratum, non propter se, sed propter aliud, nempe propter suppositum Regis, quocum facit totum illud accidentale, quod adoratur propter excellentiam in Rege residentem. Unde affectus submissionis ac servitutis internæ, quem adorans protestatur & significat per actum suum adorandi, ad solam Regis personam, & nullo pacto ad purpuram terminatur. Quando autem adoratur Christus, actus adorandi non solum aequè immediatè ad Verbum & humanitatem assumptam terminatur, sed etiam est adoratio absoluta, non tantum qua terminatur ad totum quod adoratur, nempe ad Christum, seu ad suppositum subsistens in duabus naturis divina & humana, & qua partialiter terminatur ad Verbum præcisè sumptum, propter cuius increatam excellentiam adoratur totum ex ipso & humanitate assumpta resultans; sed etiam qua partialiter terminatur ad humanitatem assumptam, quia humanitas assumpta in Christo qui adoratur, non est persona, sed natura adorata, propter personam cuius est natura, & quam in ratione subsistendi intrinsecè complect & integrat. Quare affectus summae submissionis ac servitutis internæ qui propter increatam verbi excellentiam concipitur, & per actum adorandi significatur, terminatur non solum ad Verbum, sed etiam ad humanitatem assumptam; ad Verbum quidem primariò & per se, ad humanitatem verò secundariò tantum, & concomitante, ac veluti per accidentem.

Obj. 4. Si quando Christus adoratur, coadoratur humanitas cum divinitate, actus quo adoratur Verbum Incarnatum, diversus est ab actu, quo Verbum adoratur ante Incarnationem. *Resp.* Actum, quo adoratur Verbum incarnatum, ab eo actu, quo ante Incarnationem adorabatur, diversum quidem esse ex parte obiecti materialis, quatenus terminatur ad divinitatem & humanitatem, cum aliis, quo Verbum adorabatur ante Incarnationem, ad solam divinitatem terminaretur; at eundem esse ex parte obiecti formalis, seu ex parte motivi adorandi: sicut enim Verbum ante Incarnationem adorabatur propter excellentiam increatam, ita & propter eandem increatam excellentiam post Incarnationem Verbum cum humanitate assumpta adoratur: quare duo illi actus, quorum uno Verbum adoratur ante Incarnationem, & altero post Incarnationem cum humanitate assumpta adoratur, sunt saltem ejusdem speciei moralis, & ad eandem virtutem religionis pertinent.

Obj. 5. Damascenum dicentem orat. 1. de imaginibus, carnem Christi non adorari ut Deum Non materiam, inquit, sed materie Autorem adoro, qui propter me materia factus est, & in materia volunt habitare, ut per materiam mihi salutem præberet: materiam verò, per quam salus mihi parsa est, colere non desinam, non tamen ut Deum, absit: quomodo enim id, quod ortum nihil est, conservatum est, Deus ut sit?

Resp. Damascenum hic aliud non velle, quāna Christi carnem non adorari adorazione supra latriæ propter propriam excellentiam, & primariò, sicut divinitas adoratur, sed solum cum divinitate coadorati, tanquam quasi partem integrantem Verbum in esse Christi. Bonitas hujus responsonis patet ex lib. 4. Orthodoxæ fidei cap. 3. ubi sic loquitur S. Doctor: *Ip̄ius caro suæ quidem natura* ,

hanc quānam adoranda est, utpote condita: at cūm Deo Verbo copulata sit, ob ipsum & in ipso adoratur, &c. Et inferius addit, carnem illam in incarnato Verbo Deo adorari, non quidem vi sua, sed ob Deum Verbum, personaliter ipsi copulatum.

Obj. ultimò. Sacrificium offerri non potest Christo ut homini, sed solum ut Deo. Ergo non Christus ut homo, sed solum, ut Deus adorari potest adoratio supra latriæ. *Resp. conc. ant. & neg. conf.* Itaque sacrificium in lege nova non offeretur nec offerri potest Christo ut homini, quia in lege nova unicum habemus sacrificium, nempe sacrificium Eucharistie, quod à Sacerdotibus offeritur in persona ipsius Christi, & in quo proinde Christus ipse est offerens ministerio Sacerdotum, & quidem qua homo. Christus autem qua homo, neque per se, neque per Sacerdotes sibi qua homini, sed solum qua Deo sacrificare potest: nam inter offerentem sacrificium, & eum cui sacrificium offeratur, realem aliquam distinctionem intercedere necesse est, ut per se manifestum est.

Disparitas igitur est, quia aliud in lege nova sacrificium offerri non potest, quām Eucharistie sacrificium; & hoc sacrificium aliter offerri non potest, quām in persona ipsius Christi, qua homo est: unde necessariò sequitur, in lege nova sacrificari non posse Christo, nisi qua Deus est. At quando adoramus Christum adoratio supra latriæ, non adoramus illum in persona ipsius, sed in propria nostra persona: quare nihil obstat, quominus illum non solum qua Deum, sed etiam qua hominem adoremus. Quod confirmatur ex eo, quod si Christus præter Eucharistie sacrificium aliud institueret, quod homines in propria persona offerrent, tale sacrificium offerri posset Christo non solum qua Deo, sed etiam qua homini, seu Christo, qua subsistens in duplice natura, divina & humana.

Prout sacrificium hujusmodi, quod Christo ut homini Deo offerri potest, & offeretur, à Christo in lege nova institui potuisse aperre significat S. Augustinus lib. 10. de Civ. Dei cap. 20. cūm ait: *Homo Christus Jesus, cūm in forma Dei sacrificium cum Patre sumat, cūm quo & unus Deus est, tamen in forma servi sacrificium maluit esse, quam sumere, ne vel hac occasione, quisquam existimaret, cui libet sacrificandum esse creature.*

ARTICULUS III.

Utrum Christus sit etiam adorabilis alia specie adoracionis.

RESPONSIUS I.

*C*hristus secundum humanitatem est adorabilis adorazione latriæ inferioris.

Prima pars. Nempe quod Christus secundum humanitatem adorabilis sit adoratio latriæ, probatur. Quia Christus secundum humanitatem substantialiter sanctificatur per divinitatem ipsam, sibi substantialiter unitam, ut suo loco probatum est. Ergo Christus secundum humanitatem, excellentiam habet omnii excellentiam creatuæ possibili superiori. Ergo Christus secundum humanitatem meretur adoracionem superiore omni adoracione, debita propter quamlibet excellentiam creatam possibilem. Atqui talis adoratio dici potest esse, & est aliqua, & quidem absolute adoratio latriæ. Ergo, &c.

Secunda pars. Nempe quod adoratio illa latriæ, qua Christus secundum humanitatem dignus est, non sit supra & perfectissima, seu non sit ejusdem ordinis cum ea, que Dei propria est, probatur. Quia adoratio latriæ supra & perfectissima, ac Dei propria, honestè exhiberi non potest, nisi propter excellentiam increatam, habitam modo perfectissimo & excellentissimo, adeoque habitam per identitatem summam. Ergo honestè exhiberi non potest propter excell-

excellentiam increatam, habitam tantum per participationem, & unionem. Atque sanctitatis substantialis excellentia, quam Christus habet secundum humanitatem, est tantum excellentia increata, per participationem & unionem habita. Ergo adoratio latræ supra honestè exhiberi non potest Christo propter sanctitatis substantialis excellentiam, quam habet secundum humanitatem, adeoque superest, ut Christus inferior tantum latræ honestè adorari possit, propter excellentiam sanctitatis substantialis, quam secundum humanitatem habet. Sed ad horum pleniorum intelligentiam,

Nota. Adoratio latræ, ut jam articulo primo dictum est, est ea qua debetur propter excellentiam increata, propter quam solam honestè exhiberi potest. Quia autem hæc excellentia haberi potest duplī modo, nempe per summam identitatem, qui modus eam habendi perfectissimus, & excellentissimus est, & per unionem substantiali, seu per concursum naturæ divinae cum alia natura creata rationali in unum & idem suppositum divinum, qui modus habendi excellentiam illam, est inferior: duplex potest esse adoratio, etiam absoluta, latræ; una scilicet latræ summæ, ac perfectissimæ, & altera latræ inferioris, quarum prima exhibetur propter excellentiam increata habitam per summam identitatem, & altera propter eandem excellentiam increata, habitam per unionem substantiali. Primam meretur Christus secundum divinitatem, & alteram secundum humanitatem, quia secundum divinitatem excellentiam increata habet per identitatem summam; & secundum humanitatem eandem excellentiam increata habet per unionem & participationem.

Nota iterum. Quando duplī illa adoratio latræ, supra scilicet & inferiore, Christus adoratur, adoratur suppositum duplīcis naturæ, divinae & humanæ, Christus enim est talis suppositum; & quia quando Christus adoratur, adoratur totus, duplī illa adoratio adoratur secundum utramque natūram, divinam & humanam; cū utraque natura ad eum totalitatem intrinsecè pertineat. Secundum autem utramque naturam adoratur cum aliquo discribimine: nam adoratio supra latræ adoratur primariò secundum natūram divinam, & concomitanter secundum natūram humanam; quia excellentia, propter quam sic adoratur, non in humanitate, sed in divinitate residet; adoratur verò adoratio latræ inferioris primariò secundum natūram humanam, & concomitanter secundum divinam.

Porrò, quod natura divina concomitanter adoratur adoratio inferiori, inconveniens non esse dicitur verbis afferit S. Thomas hic quæst. 25. art. 2. in O. ubi probans Christum secundum humanitatem adoratio dulie adorari posse, sic loquitur: *Alio modo potest intelligi adoratio humanitatis Christi, que fit ratione humanitatis Christi perfectè omni manere gratiarum, & sic adoratio humanitatis Christi non est adoratio latræ, sed adoratio dulie; ita scil. quod una & eadem persona Christi adoretur adoratio latræ propter suam divinitatem, & adoratio dulie propter perfectionem humanitatis.* Ne hoc est inconveniens: quia ipsi Deo Patri debetur honor latræ propter deitatem, & honor dulie propter dominium, quo gubernat creaturam.

RESPON SIO II.

Christus adorabilis est propter gloriam & sanctitatem creatam, quam habet secundum humanitatem, & hac adoratio inferior est omni adoratio latræ, ac hyperdulia dicenda est.

Prima pars. Nempe quod Christus adorabilis sit propter gloriam & sanctitatem, quam habet secundum humanitatem, probatur. Quia puri homines sancti adorabiles sunt propter gloriam & sanctitatem creatam, quam habent. Ergo à fortiori Christus. Ratio pro utroque est, quia gloria & sanctitas creata tri-

bunt personæ, cujus sunt, excellentiam cultu dignam, ut per se manifestum est.

Secunda pars. Nempe quod hæc adoratio, qua Christus adorabilis est propter gloriam & sanctitatem creatam humanitatis, inferior ut omni adoratio latræ, probatur. Quia hæc adoratio non in excellentia increata, sed creata fundatur. At omnis adoratio fundata in excellentia creata, inferior est adoratio latræ, quæ propter totam excellentiam increatam debetur, & honestè exhiberi potest. Ergo, &c.

Tertia pars. Quod hæc adoratio hyperdulia dicenda sit, probatur. Nam hæc adoratio 1. est ejusdem speciei cum adoratio, quæ exhibetur Sanctis: fundatur enim in gloria & sanctitate creata Christi, quæ ejusdem speciei est cum gloria & sanctitate aliorum Sanctorum. Ergo hæc adoratio, sicut adoratio Sanctorum aliorum, est dulia. 2. Gloria & sanctitas creata Christi infinito prope excessu superant gloriam & sanctitatem Sanctorum aliorum, etiam simul sumptorum, adeoque habent summam quandam excellentiam relatae ad gloriam & sanctitatem Sanctorum aliorum, etiam simul sumptorum. Ergo adoratio dulie, qua Christo secundum humanitatem exhiberi potest, fundatur in summa quadam excellentia relatae ad adorationem dulie, qua Sanctis aliis honestè potest exhiberi. Ergo cum quelibet adoratio proportionetur excellentiæ, in qua fundatur, adoratio dulie, quæ exhiberi potest Christo, ut homini, non simpliciter dulia, sed hyperdulia dicenda est.

Obj. 1. Christus est perfectè unus. Ergo unam tantum habet excellentiam. Ergo adorabilis non est diversis speciebus adorationum. *Re/p.* Christum ita esse perfectè unum, quatenus est unum suppositum, non duo, ut tamen duas habeat naturas, tam distinctas, diversas, & inconfusas, quæ si esset duo supposita, accidentaliter tantum unita: unde fit, ut non una tantum sit excellentia in Christo, sed multiplex, eaque notabiliter diversa. Et verò secundum divinitatem habet excellentiam increata per summam identitatem, & secundum humanitatem habet eandem excellentiam increata per participationem cum excellentia creata planè singulare, & quodammodo summa, quarum excellentiarum unaquaque completa est in suo genere, & diversi ordinis ab aliis, as per se sumpta Christum reddit adorabilem specie adoratiois sibi proportionata. Doctrinam hanc traxi S. Thomas hic qu. 25. art. 2. in O. ubi ait, unam & eandem personam Christi adorari posse adoratio latræ propter suam divinitatem, & adoratio dulie propter perfectionem humanitatis.

Obj. 2. Quelibet persona divina, putà persona Patris plures habet excellentias, unam scilicet absolutam, & alteram relativam, & tamen persona Patris adorabilis tantum est una specie adoratiois proper illas excellentias, nempe adoratiois supremæ latræ. Ergo pariter Christus, &c. *R. neg. conf.* Disparitas est, quia in Patre excellentia absoluta inferior non est relativa, nec vicissim, & utraque aequaliter exigit adoracionem, adoratio scilicet supremæ & perfectissimæ latræ: unde propter excellentias illas Pater adorabilis non est alia & alia adoratio, quarum una superior sit, & altera inferior, sed solum proper illas pluribus titulis adorabilis est una specie adoratiois, supremæ scilicet, & perfectissimæ. At in Christo plures sunt excellentiæ, inter se inæquales notabiliter: unde propter illas Christus alia & alia adoratio adorabilis est.

Obj. 3. Concilia definunt, Christum una adoratio adorandum esse. *Re/p. dist.* Concilia definunt, Christum adorandum esse una adoratio ex parte rei adorata, C. Ex parte modi adorandi, Neg. *Nota.* Concilia damnant eos, qui dicunt Christum cum Verbo adorandum esse, tamquam unum cum altero, seu tamquam suppositum cum supposito sibi speciali quidem, sed accidentaliter tantum unione conjuncto, & non potius dicunt, Verbum hominem factum, cum carne sua una adoratio adorandum esse, tamquam unicum suppositum, in duabus naturis subsistens:

at Concilia non desinunt, Christum uno tantum modo, seu una tantum adorationis specie adorabilem esse.

Doctrinam hanc tradit S. Thomas hic quest. 25. art. 1. in O. Si in uno, inquit, homine sunt plures causa honoris, puta prælatio, scientia, & virtus, erit quidem illius hominis unus honor ex parte ejus qui honoratur, plures tamen secundum causas honoris: homo enim est, qui honoratur & propter scientiam, & propter virtutem. Sic ergo cum in Christo sit tantum una persona divine & humana nature..... est quidem ejus una adoratio & unus honor ex parte ejus, qui honoratur. Sed ex parte cause, qua honoratur, possunt dici esse plures adorationes, ut scilicet alio honore honoretur propter sapientiam inveniam, & alio propter sapientiam creatam. Si autem ponenter in Christo plures personæ seu hypostases, sequeretur quod simpliciter essent plures adorationes; & hoc est, quod in Synodis reprobatur, &c.

Porrò ita Christus adorabilis est adoratione suprema latræ secundum divinitatem, & adoratione latræ inferioris, ac hyperædulæ, secundum humanitatem, ut tamen quotiescumque adoratur, adorari debet adoratione suprema latræ. Ratio est, quia ut ait Suarez hic disput. 53. lect. 2. unusquisque simili pliciter adorari debet perfectissimo honore, ratione sua supremæ excellentiæ sibi debito, sicut Rex semper per tractatæ regio honore, non ducis, aut comitis.

Aliqui tamen distinctionem adhibent: nam ut hic prosequitur Suarez. „Observavit Cajetanus præterea id observandum esse in publica & communia Ecclesiæ adoratione: nam in interiori & privata, qua solum inter hominem & Christum intercedit, si quis recte sciat distinguere rationes adorandi, poterit interdum ut aliqua ex dictis adorationibus suo arbitrio & devotione: homines enim externa vident, & de exterioribus judicant, Christus autem Dominus intuetur cor, & intentionem cognoscit. „Hanc Cajetani distinctionem probare non possumus, quia omnino videtur nobis rationem allaram nempe quod unuquisque simpliciter adorari debet perfectissimo honore, &c. valere pro omni adoratio, adeoque non solum pro publica & communia, sed etiam pro interiori & privata.

At inquit. Possumus amare, admirari, & laudare Christum ob excellentiam inveniam participaram, aut excellentiam creatam sanctitatis & gloriae, non excludendo, sed tantum præscindendo ab amore, admiratione, & laude ipsi debitis propter excellentiam inveniam participaram modo excellentissimo, hoc est, per summam identitatem habitat. Ergo similiter possumus solum privatum adorare Christum præcisè propter excellentiam inveniam participaram, aut etiam excellentiam creatam gloriae & sanctitatis, modò non excludamus, sed tantum præscindamus à summo honore, illi debito propter excellentiam inveniam, quam per summam identitatem habet Deus.

Resp. neg. conseq. Disparitas est, quia Christum amando, admirando, & laudando præcisè propter excellentiam inveniam participaram, aut excellentiam creatam sanctitatis & gloriae, sine exclusione amoris, admirationis, que illi debetur propter inveniam excellentiam, quam ut Deus habet per identitatem, non indecenter tractamus eum: at adorando illum præcisè propter excellentiam inveniam participaram, aut excellentiam creatam sanctitatis & gloriae, illum tractamus indecenter, etiam si non excludamus adorationem supremam, ipsi aliunde debemus: videtur enim persona eo ipso indecenter tractari secundum prudentem estimationem, quod non honoreatur perfectissimo honore, ipsi propter maximam suam excellentiam debito; sive publicè, sive privatum honoreatur; nisi tamen cedat jure suo, & permittat sibi minorem exhiberi honorem, aut is qui honorat, aliunde jus habeat ad minorem honorem, vel non teneatur ad majorem exhibendum.

Quæres. Utrum humanitas Christi possit per se & præcisè adorari non adorato Verbo?

Ad hanc questionem Suarez disputatione proxime citata lect. 3. respondet, 1. „Propriam & usitatem adoracionem dirigendam esse ad personam, vel suppositum: nam propriæ illud habet excellentiæ, & potestatem, & dominium, & reliqua in quibus adoratio fundatur. 2. Nihilominus tam non repugnare, ipsammet humanitatem, quæ re ipsa conjuncta est Verbo, cogitatione præscindere, & circa illam occupari per actus adorationis, ita ut illa sola sit materia, in qua tales actus versentur: hoc enim licet minus proprium sit, nullam tamen repugnantiam involvit, cum in tali natura sit sufficiens principium adoracionis.

Hanc Suarez sententiam acriter impugnat Vasquez hic disput. 96. ubi cap. 4. sic loquitur: „Mibi sane summoperè placuit sententia eorum, qui affirmant in universum, humanitatem Christi nunquam decenter adorari, nisi adorata simul Deitate, & ipso Verbo, cui est unita. „Vasquez libenter assentitur. 1. Quia adoratio videtur semper esse dirigenda ad personam; nam ut observat Suarez ipse, propriæ loquendo, non natura, sed persona habet excellentiæ, in qua fundatur adoratio. Ita docet S. Thomas hic qu. 25. art. 1. in O. ubi ait: Propriæ honor exhibetur toti rei subsistenti: non enim dicimus, quod manus hominis honoretur, sed quod homo honoretur. Et si quandoque contingat, quod dicatur honorari manus, vel pes alicujus, hoc non dicitur ea ratione, quod hujusmodi partes secundum se honorentur: sed quia in ipsis partibus honoratur totum. Unde juxta S. Doctorem, quando honoramus humanitatem Christi, vel ejus vulnera v.g. non ea secundum se, sed Christum ipsum, totum in illis honoramus.

2. Quia humanitatem per se & præcisè honorare non possumus tantum, quantum honorari potest; cum possit simul cum Verbo, cuius natura est, adoratione suprema & perfectissima latræ coaditorari. Videtur autem humanitas Christi, cum adoratur sive publicè, sive privatum, indecenter tractari, si non adoretur tantum, quantum adorari digna est, adeoque si non adoretur una cum Verbo sibi substantialiter coniuncto, propter inveniam excellentiam Verbi. Afferit etiam pro hac sententia Patres & Concilia Vasquez, qui consuli potest.

ARTICULUS IV.

Utrum Angeli beati, & sancti homines vita sancti cum Christo regnantes in celis, sint adorabiles cultu aliquo sacro.

Primus, qui sacrum cultum Sanctorum reprobavit, & Christianis objecit, videtur fuisse Julianus Apostata. Ex hereticis vero primus cultum hunc damnavit Leo I. Saurus. quem secutus est filius ejus Constantinus Copronymus, qui edicto publicè proposito invocationem, & cultum Sanctorum prohibuit; in quo etiam insigniter blasphemans, ajebat beatam Virginem, quam Dei Matrem appellare designabatur, dignam quidem fuisse honore aliquo, quādiu Christum in utero gestavit, postea vero nullo honore dignam fuisse. Copronymus, hominem luxuria, idolatria, homicidii, & arte magica infamem, multis post seculis lecuti sunt Vicleffistæ, & Vicleffistas Calvinus, & Centuriatores, qui honorem factum, quem Sanctis defert Ecclesia, idolatriam appellant. Sed contra illos omnes sit.

RESPONSIUS I.

Angeli beati, & homines sancti, cum Christo regnantes, adorandi sunt.

Prb. 1. Ex Scriptura, in qua dicuntur justi ac prudentes viri adorasse sanctos Angelos. Nam v. gr. Ioseph cap. 5. hæc leguntur: Cum autem esset Ioseph in agro urbis Jericho, levavit oculos, & videt virum stan-

tem

tem contra se, evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: *Noster es, an adversarius?* Qui respondit: *Nequaquam: sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.* Cecidit Iosue pro nus in terram, & adorans ait, &c.

Prob. 2. Ex usu & praxi veteris Ecclesiae, quae dies festos instituit, & templa Deo dicavit in memoriam & honorem Sanctorum, ut restes sunt S. Augustinus sermoni 1. de beatis Petro & Paulo, ubi ait: *Beatissimum Perrum pescatorem modo genibus pro voluntate adorat gentium multitudine credentium.* Et S. Gregorius Nazianzenus orat, in laudem Cypriani martyris, in qua sic loquitur: *Cyprianus fere nobis effluxit, o grave damnum! idque vos passi estis, qui in eum omnium maxime suspicitis, annuisque honoribus festisque celebratis.*

Ejusdem Ecclesiae veteris praxim testantur veteres Synodi, nempe Laodicena can. 31. quo dicitur: *Non oportet Christianum, derelictis martyribus Christi, abiit ad falsos martyres: hi enim alieni à Deo sunt.* Et Gangrenis can. 20. quo dicitur: *Si quis per superbiam, tanquam perfectum se existimat, conventus qui per loca, & basilicas sanctorum Martyrum sunt accusaverit, vel etiam oblationes, que ibidem celebrantur, spernendas esse crediderit, memoriaque Sanctorum contumendas putaverit, anathema sit.*

Prob. 3. Authoritate Patrum, pro quibus omnibus hic erunt S. Ambrosius serm. 6. ubi haec habet: *Igitur, fratres, quotiescumque memoriam Martyrum celebramus, pratermissis omnibus facultatibus, sine aliqua dubitatione concurrere debemus redire illis honorificiam, qui nobis salutem profusione sui sanguinis pepererunt..... praeferimus cum dicat ad Sanctorum suos omnipotens Deus: Qui vos honorat, me honorat; & qui vos spernit, me spernit: Quisquis ergo honorat Martyres, honorat & Christum; & qui spernit Sanctos, spernit & Dominum.* Et S. Damasc. lib. 4. Orthodoxa fidei c. 16. ubi ait: *Sanctis ut Christi amici & Dei filii atque hereditibus, honor haberi debet.* Et inferius: *Ecquid igitur cause esse posset, quin eos honore complectamus, qui Dei servi & amici ac filii appellati sunt?* His adde Nazianzenum & Augustinum, verbis supra laudatis.

Prob. 4. Authoritate Synodi leprima generalis, quae fuit Nicana secunda. Hac in fidei definitione, postquam definiti, in sanctis Dei Ecclesiis & sacris vasis, &c. imagines Christi, B. Virginis, & aliorum Sanctorum collocandas esse ad venerationem, hanc rationem subiicit: *Imaginis enim honor ad primitivum transit, & qui adorat imaginem, adorat in ea deiphi sufficietiam.* Juxta hanc igitur Synodum, Sancti in imaginibus suis adorari possunt; & honeste adoramus imagines Sanctorum, quia adorando illas, adoramus Sanctos ipsos, quorum sunt imagines. Sic autem ratiocinando, Synodus evidenter supponit ut veritatem etiam ab ipsis Iconoclastis receperam, Sanctos honeste adorari propter excellentiam eis intrinsecam gloriam & sanctitatis.

Et verò, quod non est hic prætermittendum, Synodus pseudo-leprima, quæ fuit Iconoclastarum sub Constantino Copronymo, postquam cap. 16. imaginum sacrarum ultim proscriptis his verbis: *Si quis Sanctorum omnium ideas in imaginibus inanimatis & mortuis, materialibus coloribus depingere studeat, cum nullum omnino usum afferant picture, anathema;* canon. 17. sic aperte definit Sanctos ipsos invocandos esse, ac venerandos: *Si quis non confitetur omnibus, qui à seculo hucusque, & ante legem, & in lege, & in gratia à Deo data fuerint, Sanctos venerandos esse coram Deo & anima & corpore, & horum intercessiones non petierit, utopti qui libertatem apud Deum habeant pro mundo secundum ecclesiasticam traditionem intervenire, anathema.* Ex quo apparet, tunc temporis traditionem de invocandis & honrandis Sanctis in celo regnantibus cum Christo, adeo receptam & constantem fuisse, ut à Copronymo ad Sanctorum intercessionem, & venerationem proscripti-

bendam adduci non potuerint Episcopi Iconoclastæ, quos proinde à Calvinio & Centuriatoribus impetrare superari manifestum est.

Prob. 5. Authoritate Concilii Tridentini sess. 25. in decreto de invocatione, vel veneratione & reliquiis Sanctorum, &c. Et ratio est, quia Sancti propriam habent excellentiam, vi cuius cultu, ac veneratione digni sunt.

Obj. 1. Scriptura reprehendit cultum sanctorum: nam 1. Deuteron. cap. 6. dicitur: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* 2. 1. ad Timoth. cap. 1. sic loquitur Apostolus: *Soli Deo honor & gloria.* 3. Dæmoni adorationem postulanti Christus respondit: *Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, &c.* 4. Actorum cap. 4. Paulus & Barnabas Lycaones, ipsos adorare volentes, impediunt. 5. Actorum cap. 10. Cornelius adorans Petrum, ab eo prohibetur. 6. Apocalypses cap. 19. Angelus Joannem, ipsum adorantem, prohibuit. 7. Mardochæus constanter reculavit coram Amano genuflectere, Esther cap. 3.

Resp. neg. objectionem. Ad 1. & 2. probationem Resp. In illis locis agi de adoratione supra latriæ. Ad 3. Resp. Dæmonem postulasse adorationem latriæ, & aliunde illum omni reverentia indignum esse: unde jure merito repulsa à Christo passus est. Ad 4. Resp. Lycaones latriæ adorationem Paulo & Barnabæ obtulisse: unde Paulus & Barnabas illos prohibere debuerunt. Ad 5. Resp. Cornelium volentem adorare Petrum, à Petro prohibitum fuisse præmodestia, non quid Cornelius eum adorando peccaret. Ad 6. Resp. Angelum à Joanne adorari noluisse, ut singularem suam erga humanitatem assumptam à Verbo, reverentiam ostenderet.

Nota. Ante incarnationem, boni Angeli passi sunt se ab hominibus adorari: at post Incarnationem non patiuntur, propter singularem reverentiam, quam habent humanitati Christi, & propter singularem dignitatem, quam tota natura humana ex Verbi Incarnatione accepit.

Ad 7. Resp. Cum Vasquesio, Mardochæum noluisse coram Amano genuflectere, quavis haec genuflexio non esset cultus latriæ (nam credibile non est, Assuerum subditis suis imperasse, ut Amano deferrent cultum divinum, quem ipse sibi nunquam exegret) Mardochæum, inquam, noluisse coram Amano genuflectere, quia ipse Judeus erat, & apud Iudeos non nisi soli Deo genuflexio communiter exhibetur; Regibus autem & principibus raro, nec nisi ex magna causa: Quare Mardochæus meritò timuit, ne alii præberet scandalum, si passim Amano genuflecteret.

Obj. iterum. Patres passim dicunt, adorationem soli Deo exhibendam esse. Item Concilium Laodicenum can. 35. anathematizat eos, qui colunt Angelos. Item Sancti non degunt nobiscum. Ergo nec debemus, nec possumus eos adorare. Item de fide non est, hunc hominem, putat Petrum Apostolum, sanctum esse, & esse in celo. Ergo, &c.

Resp. ad 1. Patres, quando hoc dicunt, loqui de adoratione absoluta & suprema latriæ. R. ad 2. Concilium Laodicenum prohibere, can. cit. cultum malorum angelorum, seu Dæmonum. R. ad 3. neg. conf. Ex eo enim quid nobiscum non degunt, non minus digni sunt reverentia, immò verò idcirco digniores sunt, quia sunt in feliciori & sanctiori statu, vitamque sanctiōne agunt, & cum Christo regnant. Præterea, rerum nostrarum cur angerunt, pro nobis orando, & omnia que ad eorum statum pertinent, cognoscunt in Verbo, in quo proinde vident cultum, quem illis exhibemus, & quoties exhibemus. Resp. denique ad 4. 1. neg. ant. Cujus falsitas pater ex tractat, nostro de fide. 2. Esto ant. neg. conseq. Nam saltem de fide est, quid Sancti, in celo regnantes cum Christo, adorabiles sint; & insuper certum est morali saltem certitudine, Petrum Apostolum sanctum esse, & in celo regnare cum Christo; quod sufficit ad hoc, ut cultus lacer Petro Apostolo honeste possit deferri.

RESPONSI O II.

Angeli beati, & homines sancti cum Christo regnantes, adorabiles sunt absoluta adoratione dulie.

1. Quidam sint adorabiles adoratione absoluta, prob. Quia adoratio absoluta dicitur ea, quae fundatur in propria & intrinsecam excellentiam rei, quae adoratur. Sed sancti propriam habent & intrinsecam excellentiam, in qua fundari potest aliqua adoratio. Ergo, &c. Prob. min. Nam gratia & gloria Sanctorum est aliquid ipsi inherens, illisque tribuens excellentiam quandam cultu dignam.

2. Quidam hæc absoluta adoratio, quae sanctis exhiberi potest, sit adoratio dulie, Prob. Quia adoratio dulie est ea, quae medium locum tenet inter adorationem latræ, & adorationem merè humanam & politicanam, ita ut sit ordinis inferioris quam omnis adoratio latræ, & superioris ordinis, quam omnis adoratio merè humana & politica. Atqui adoratio absoluta, quae sanctis potest exhiberi, talis est. Ergo, &c.

Prob. min. Nam excellentia gratia & gloria, in qua fundatur adoratio absoluta, quae sanctis potest exhiberi. 1. Est excellentia creata, proindeque ordinis inferioris, quam excellentia increata, in qua fundatur omnis adoratio latræ, tam inferior quam superior. 2. Est excellentia supernaturalis, adeoque ordinis superioris, quam excellentia naturalis, in qua omnis adoratio merè humana & politica fundatur. Ergo absoluta adoratio, quae sanctis exhiberi potest, est inferioris ordinis, quam omnis adoratio latræ, & superioris, quam politica; adoratio enim absoluta proportionatur excellentiæ in qua fundatur, & propter quam exhibetur, & est cum illa in eadem ordine, ut per se manifestum est.

Obj. 1. Quando adoratur Sanctus, quia sanctus est, adoratur, quia amicus Dei est. Ergo adoratur propter Deum, adeoque adoratur adoratione respectiva latræ, & sic non adoratur adoratione absoluta dulie. Resp. neg. conseq. nam Sanctus quando adoratur, quia sanctus est, adoratur propter propriam & intrinsecam excellentiam luminis gloriae, gratiae habitualis, & aliorum donorum supernaturalem, quæ illum reddunt proportionatum amicitia divinæ, eaque dignum; unde sequitur tantum, quod tunc Sanctus adoratur propter aliquid sibi proprium, & intrinsecum, habens ordinem ad Deum. Aliud autem est, Sanctum adorari propter aliquid habens ordinem ad Deum, sibi proprium & intrinsecum; & aliud, Sanctum adorari propter Deum, seu propter increaram Dei excellentiam.

Confirmatur hæc nostra responsio. Nam si Sanctus adoratur propter Deum, quando adoratur quia sanctus est, & amicus Dei; vel adoratur immediate propter Deum, vel taliter mediata. Neutrum dici potest. Non primum; nam tunc Sanctus adoratur immediate propter propriam sibi & intrinsecam excellentiam. Ergo non adoratur immediate propter increaram excellentiam Dei. Non etiam secundum. Nam tunc adoratur Sanctus propter propriam sibi & intrinsecam excellentiam, quæ colitur propter se, non propter excellentiam divinam: qui enim adorat Sanctum, quia sanctus est, hæret in propria & intrinsecam excellentia Sancti, quæ propter se honorabilis est, & quam honorans intendit honorare propter se.

Quod si Sanctus adoraretur propter sanctitatem suam, honoratam non propter se, sed præcisè propter excellentiam naturæ divinæ, cuius est singularis quædam participatio, tunc adoraretur mediata propter Deum; sicut propter illum immediate adoraretur, si adoraretur præcisè quia à Deo diligitur; vel quia est quoddam Dei templum, quod Deus specialiter inhabitat; aut imago quædam, in qua magis ad vivum relucet divina bonitas & excellentia. In utroque autem casu, adoratio Sancti esset non adoratio absoluta dulie, sed adoratio respectiva latræ. Sapienter autem monent Scholastici post S. Thomam hic qu. 25, art. 5, ab huiusmodi Sanctorum adoratione abstinentiam esse, tum ad vitandum periculum erroris & ido-

tolatriæ, tum quia Sancti adorabiles sunt adoratione absoluta, propter propriam & intrinsecam excellentiam; & melius est illis, sic adorari propter excellentiam propriam, quamvis creatam, quam adorari adoratione relativa propter excellentiam alienam, etiam increaram.

At inquires. Deus communiter dicitur honorari in Sanctis, qui honorantur propter sanctitatem suam. Non nisi quia quando honorantur propter sanctitatem suam, propter Deum honorantur. Ergo, &c. Resp. neg. min. Deus dicitur honorari in Sanctis, non quia honoratur propter Deum, sed quia propter speciem, quam habent cum Deo coniunctionem, honoratio illorum est quædam honoratio Dei, & illorum in honore est quædam Dei in honore: sicut honoratio ministri, vel consanguinei Regis, est quædam honoratio Regis, & in honore ministri, & consanguinei Regis, est quædam Regis in honore in prudenti assumptione. Præterea, Deus dici potest honorari in Sanctis, qui honorantur, quia sanctitas proper quam honorantur, est excellens quædam participatio naturæ divinæ, in quam proinde moraliter redundat honor sanctitati illi exhibitus.

Obj. 2. Adoratio quam exhibemus Sanctis ob sanctitatem eorum, non elicetur ab habitu supernaturali religionis. Ergo non est cultus religiosus, sed merè humanus & politicus. Resp. neg. conseq. Itaque probabilis quidem est, adorationem dulie, & adorationem latræ, propter nimiam excellentiarum, in quibus fundantur, diversitatem, non elici ab eodem habitu supernaturali, sicut probabilis quidem est, habitum supernaturalem religionis verari circa solum cultum latræ, & cultum dulie esse ab alio supernaturali habitu innominato: at nihilominus adoratio dulie, quae Sanctis exhibetur propter excellentiam gloriae & sanctitatis, quam habent, cultus est sacer ac religiosus. 1. Quia maximam habet cum cultu divino affinitatem; unde qui colit Sanctos propter sanctitatem eorum, hoc ipso promptissimum est ad colendum Deum. 2. Quia per eadem ferè signa omnia exercetur, quibus exercetur cultus divinus, ut manifestum est ex præcepto Ecclesiæ. 3. Quia exhibetur propter excellentiam, quæ est singularis quædam, eximia, & supernaturalis participatio divinæ naturæ. Hinc Sanctorum in honore, etiam quæ talis est, est sacrilegium, non quidem stricte loquendo, quia quæ talis, non opponitur virtuti religionis, sed paulo latius, quia quæ talis, seu quæ in honore Sanctorum est, cultui sacro ac religioso opponitur. Dico in honore Sanctorum, præcisè quæ Sanctorum in honore est, non esse sacrilegium stricte loquendo: nam sub alia ratione, nempe quæ est etiam quædam Dei in honore, sicut in honore legati Regis, est etiam Regis ipsius in honore, est sacrilegium propriæ, quia sub hac ratione virtuti religionis vere opponitur.

RESPONSI O III.

Beata Virgo adorabilis est adoratione absoluta hyperdulie.

Et 1. quidem, quod beata Virgo sit adorabilis, evidenter sequitur ex prima responsione. Nam si Angeli beati, & homines sancti adorabiles sunt, à fortiori beata Virgo adoratione digna est. Accedit præceptum Ecclesiæ etiam veteris, quæ beatae Virgini sacram, ac religiosum cultum exhibuit; dies festos instituit, & tempora atque altaria Deo erexit ad eam honorandam.

2. Quod B. Virgo adorabilis sit adoratione absoluta, sequitur ex responsione secunda, & adhuc sic breviter probatur: quia B. Virgo habet propriam & intrinsecam excellentiam, propter quam adorari potest. Hæc autem excellentia duplex est, nempe sanctitas cum gloria, & dignitas maternitatis, quæ est ipsi moraliter intrinsecam: ex eo enim quod B. Virgo fuerit Mater Dei Verbi, moraliter habet dignitatem, ipsi moraliter intrinsecam.

3. Quod

3. Quod beata Virgo adorabilis sit adoratione hyperdulia, *Probatur*. Quia adoratio hyperdulia est adoratio dulie cuiusdam singularis & eximiae. Atqui beata Virgo tali adoratione digna est, tum propter singularis & eximiam sanctitatem & gloriam, tum propter maternitatis dignitatem singulari modo excellentem, quo duplice titulo Sanctis aliis omnibus, tam Angelis, quam hominibus, singulari modo eminet.

Ita docet sanctus Thomas hic quæst. 25. art. 5; in quo queritur, utrum Mater Christi adoranda sit adoratione absoluta latræ & in O. non esse sic adoranda probat his verbis: *Nulli para creatura rationalis debetur cultus latræ*. *Cum igitur beata Virgo sit para creatura rationalis non debetur ei adoratio latræ*. Tum ut ei adorationem hyperdulie debitan esse probet, sic prosequitur: *Sed folsim (debetur ei) veneratio dulie, eminentius tamen quam ceteris creaturis, in quantum ipsa est Mater Dei* (supple & huic divina maternitati proportionaram habet sanctitatem & gloriam) & ideo dicitur, quod debetur ei, non qualisquam dulie, sed hyperdulia.

Quare, an non beata Virgo adorari possit adoratione respectiva latræ, sicut Crux Christi, & aliae ejus imagines adorantur?

R. *Physicè* loquendo beata Virgo propter contactum ad Corpus Christi, tam potest adoratione respectiva latræ adorari, quam Crux Christi; & si propter contactum illum adoretur, adorabitur propter incrementum Dei excellentiam, sicut ipsa Crux. Dixi, *physicè* loquendo: nam à tali adoratione beata Virginis abstinentem est, tum ad vitandum periculum erroris, tum quia beata Virgo propriam habet, eamque eminentem excellentiam, propter quam adorari potest adoratione absoluta; in quo disparitas est inter beatam Virginem, & Crucem Domini, quæ secundum se considerata, non est capax venerationis, quæ secundum se nullam habet excellentiam, propter quam creatura rationalis honestè possit ei se submittere: unde alter adorari non potest, quam adoratione respectiva latræ, propter excellentiam incrementum Dei Verbi, quod in ea ad redimendum genus humanum se secundum humanitatem Deo Patri obtulit. Vide S. Thomam articulo citato ad 3.

Contra cultum beatae Virginis objiciunt hæretici S. Epiphanius hæresi 79. que fuit Collyridianorum, ubi §. 1. mulieres aliquas reprehendit, quod beatam Virginem colerent. *Etenim*, inquit, *mulieres quedam currunt sive sellam quadratam adorantes, a cinco, super extento, solemnis tempore, per aliquot dies panem proponunt, & in Maria nomen offerunt: tum ad unum omnes illos vescuntur*. R. S. Epiphanius mulieres illas reprehendere, non quod cultum dulie, vel hyperdulie beatae Virginis deferent, sed quod eam ut Deum colerent adoratione suprema latræ, eique tanquam Deo munera offertent. Veritas huius reponit patet ex §. 4. ubi cultum a praefatis multerculis beatae Virginis delarum impugnans, sic ait: *Sanctum erat Maria corpus, fateor: non tam Deus illa fuit. Eadem & virgo existit, & honorata fuit; minime tamen nobis adorandum proposita, sed cum adorans ipsum, qui est sua carne genitus, e celo ac paterno sanguine descendebat*. Cultum igitur a mulieribus Beatae Virginis exhibuit culpas S. Epiphanius, quia Beata Virgo non est Deus; quæ ratio manifestè probat tantum, cultum latræ defundendum non fuisse Beatae Virginis, & quia mulieribus illæ eandem Beatae Virginis exhibebant adorationem, quam ipsa exhibebat Deo Verbo, ex ea secundum humanitatem genito, hæc autem adoratio erat adoratio suprema latræ.

Objiciunt iterum hæretici catholicis, quod B. Virginis, ad eam honorandam, titulos deferant, qui soli Deo possunt convenire; nam Athanasius appellat illum regeneratricem, Bernardus restauratricem & advocatam, Ecclesia ipsam nostram, in Antiphona, *Salve Regina, B. Ephrem, salutem mundi*. Denique in

Ecclesia canitur B. Virginis: *Gaudete Maria Virgo, cunctas hæreses sola interemisti in universo mundo*.

Resp. Cū Vaquez hic disp. 99. cap. 2. catholicos honoris causa titulos illos beata Virginis tribuere, non quod illam habere credant æqualem cum Filio suo dignitatem; sed ad explicandam eximiam illius apud Filium intercessionem. Vocamus igitur beatam Virginem regeneratricem, restauratricem, advocatam, spem nostram, salutem mundi, & cunctarum hæresum dominatricem, quia ejus intercessio apud Filium, qui est spes nostra, auctor, & restaurator vita spiritualis, & hæresum omnium extinxit, maximi ponderis est; quod ab idolatria toto celo distare quisque facile potest videre.

ARTICULUS V.

Utrum imagines Dei & Sanctorum adorabiles sint.

Praeter Mahumeranos, & Judæos, imaginibus omnibus infensissimos, hæretici multi imaginum adorationem impugnarunt, nempe intra quinque priora Ecclesiæ sacerculo Marcionistæ primum, deinde Manichæi, postea Eutychiani, & Theopaschitæ. Seculo octavo Leo I. Iaurus Orientis Imperator, à Judæis quibusdam artis magicæ peritis delatus, post eum filius eius Constantinus Copronymus, & Copronymi filius Leo quartus cognomine Chazarus, Nono sacerculo Leo Armenus, Michael Balbus, & Theophilus Orientis Imperatores. Eodem seculo in Occidente Claudius Episcopus Taurinensis, Felicis Urgellitani discipulus. Seculo duodecimo Albigenes. Seculo decimo-quarto Vvicleffistæ, & in seculo decimo sexto Carlostadius Lutheri discipulus, quem secuti sunt Zwingliani, & maximè Calvinus. Contra quos omnes sit.

RESPONSIO.

Imagines Dei & Sanctorum adorari possunt.

Prob. 1. Auctoritate Conciliorum particularium, nempe Romani III. sub Gregorio II. anno 726. celebrati, in quo Leo I. Iaurus Iconoclasta, cum aliis ejusdem hæresis sectatoribus anathematizatus est, & sacrarum imaginum veneratio confirmata. Hierosolymitani sub Theodoro Patriarcha, quæ, ut in libello synodico dicitur, recens natam Iconoclastarum hæresim anathemati subjecit.

Romani II. sub Gregorio III. anno 732. celebrati à nonaginta tribus Episcopis, in quo de usu sacrarum imaginum decretum editum est, & anathemate percussi, qui huic decreto adversarentur.

Lateranensis sub Stephano III. anno 769. cui cum Episcopis Italii interfuerunt Episcopi Galli duodecim, & in cuius actione 4. communis omnium, qui aderant, Episcoporum consensu editus est hic canon: *Si quis sanctas imagines Domini nostri Iesu Christi, & ejus Genitricis, atque omnium Sanctorum secundum sanctorum Patrum statuta venerari noluerit, anathema sit.*

Constantinopolitani anno 842. Theophilo Imperatore Iconomacho è vivis sublato, Michaelis, & matris ejus Theodora: cura convocati, in quo, pullo Joanne Patriarcha hæretico, & S. Methodio in ejus locum suscepto, sacræ imagines, ut in libello synodico legiuntur, ad eam venerationem, quæ eis olim debebatur, reducta sunt. Sic tandem Iconoclastarum hæresis post centum viginti annos in Oriente penitus extincta est.

Et Senonensis celebrati anno 1528. in decr. 14. in quo relatis hisce Damasceni verbis: *Non abs re igitur Apostoli vivificam crucem & sacras exercerunt imagines, que cum ab initio naevensis Ecclesie debita semper ab orthodoxis veneratione colerentur, nihil illis à sacrosanctis quatuor universibus Concilis derogatum est*. In calce dicitur: *Quisquis igitur de Christi vel SS. imaginibus aliter senserit, is Christus & Sanctis*

Oo inju

injurius, cum *Uvaldensibus* pestiferam heresos labem se noverit incurrisse.

Prob. 2. Auctoritate Conciliorum generalium, nempe Nicæni secundi, anno 787. celebrati, præsidibus Adriani primi legatis, cui cum Tharasio Constantiopolitano & monachis duobus Joanne ac Thoma, qui sedum Orientalium Alexandrinæ scilicet, Antiochenæ, & Hieropolitanae locum tenebant, interfuerunt Episcopi 350. Actione autem septima in fidei definitione postquam definitum est venerabiles, ac sanctas imagines proponendas in templis, sacris vasibus, & vestibus & in parietibus, domibus, &c. sic Patres loquuntur: *Quanto enim frequentius per imaginalem formationem videntur, tanto qui has contemplantur, alacrius eriguntur ad primitorum eorum memoriam & desiderium, & his osculum & honorarium adorationem tribuendam, non tamen ad veram latrariam, que secundum fidem est, quaque solam divinam naturam decet, impertinendam, &c.* Et paulò inferius: *Imaginis honor in prototypum resultat, & qui adorat imaginem, in ea adorat depicti subsistentiam.*

Et Tridentini ses. 25. in decreto de sacris imaginibus afferunt: *Imagines Christi, Deipara Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis presentem habendas, & retinendas, eisque debitum honorem & venerationem impertinendam: non quid credatur inesse aliqua iis deicinatis, vel virtus, proper quam sint collenda; vel quid ab eis sit aliquid petendum; vel quid fiducia sit in imaginibus figenda, veluti olim fiebat a gentibus, que in idolis spem suam collocabant: sed quoniam bonus, qui eis exhibet, referunt ad prototypam, que illa representant; ita ut per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illa similitudinem gerunt, veneremus.*

Prob. 3. Ex perpetua Ecclesiæ praxi, veterum testimonii probata in Synodo Nicana secunda, actione 4. & 5. Et apud S. Damascenum in orationibus, quas concorditer de imaginum uso & cultu,

Prob. denique 4. Ratione: nam imaginum cultus nulla lege prohibitus est. 1. Enim prohibitus non est lege naturali, quia nullam habet intrinsecam indecentiam. 2. Non est prohibitus lege aliqua positiva: nulla enim eiusmodi lex extat saltem in novo testamento. Præterea, honestum est personam honorabilem honorare non solum in se, sed etiam in imagine: nam eo ipso quid persona aliqua honorabilis est, digna est, ut honoretur non solum in se, sed etiam in iis, quæ specialem aliquam cum illa conjunctionem vel habitudinem habent. Ergo, &c.

Obj. 1. Illud Exodi cap. 20. *Non facies tibi sculptile, responderet Suarez, verbis illis à Deo Iudeis prohibita fuisse tantum idola, & deorum falsorum imagines. Vafquez verò quacunque imagines, quæ in forma essent apta ad cultum eis exhibendum, Iudeis proper nimiam eorum ad idolatriam propensionem prohibitas fuisse contendit. Utraque sententia huam habet probabilitatem: Quare*

Resp. Iudeis ad summum imagines quaslibet, quæ essent in forma apta ad cultum, prohibitas fuisse præcepto divino merè positivo, quid una cum lege veteri antiquatum est.

Obj. 2. Illud Iffæ cap. 40. *Cui similem fecisti Deum, aut quam imaginem ponetis ei?* Resp. Hoc loco & alii similibus non dannari imagines Dei, sed solum ostendi, quid formari non possit Dei imago, quæ illum repræsentet, ut in se est, cum sit incorporatus, adeoque omni figura careat. Nec aliud volunt Patres, cum imagines Dei improbare videntur.

Obj. 3. Sanctorum Patres, nempe sanctum Ireneum lib. 1. adversus heresem cap. 15. ubi Gnosticos reprehendit, quid haberent quædam Christi imagines depictas, quas colebant. Sanctum Ambrosium in oratione de obitu Theodosii dicentem: *Regem (Christum) adoravit (Helena) non lignum utique, quia hic gentilis est error, & vanitas impiorum: sed adoravit illum, qui peperit in ligno, scriptus in situ-*

*lo. S. Hieronymum in cap. 3. Danielis, ubi ad hæc verba: *Natum tibi sit, Rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, &c.* sic ait: *Sive statuam, sive imaginem auream voluerimus legere, culpores Dei eam adorare non debent. Ergo judices & Principes sacerduli, qui Imperatorum statuas adorant & imagines, hoc se facere intelligent, quod tres pueri facere nolentes, placerunt Deo.* S. Augustinus in lib. de mortibus Ecclesiæ cap. 34. ubi picturarum adoratores carpit. Et S. Gregorius pluribus locis afferentes imagines non esse adorandas.*

Resp. ad 1. A S. Irenæo reprehendi Gnosticos, quid illas Christi imagines sacrificis, ut gentes idola, colerent, atque inluper illas eodem haberent loco, qui imagines Platonis, Pythagoræ, &c. Verba ejus sunt: *Gnosticos se autem vocant, etiam imagines quædam quidem depictas, quædam autem & de reliqua materia fabricatas habent, dicentes formam Christi factam à Pilato, illo in tempore quo fuit Jesus cum hominibus, & has coronant, & proponunt, eas cum imaginibus mundi Philosophorum, videlicet cum imagine Pythagoræ, & Platonis, & Aristotelis, & reliquorum, & reliquam observationem circa eas similiter ut gentes faciunt.*

Resp. ad 2. Sanctum Ambrosium loqui de adoratione suprema latræ, alicui rei primari & propter se exhibita, qualem adorationem gentiles idolis suis exhibebant, & qualem Helena, mulier christiana, non ligno, nempe titulo crucis Christi, sed ipsi Christo, qui in cruce pro salute nostra pepererat, exhibuit. Quid autem adoratio aliqua cruci Christi exhiberi possit, dicitur afferit paulò inferius: *Sapienter, inquit, Helena egit, que Crucem in capite Regam levavit, & locavit, ut Crux Christi in Regibus adoretur.*

Ad 3. R. S. Hieronymum eos reprehendere, qui id faciebant, quod tres pueri facere noluerunt. Noluerunt autem tres pueri supremum latræ cultum deferre statuæ aureæ Nabuchodonosoris: quare S. Hieronymus non eos, qui sacras imagines cultu debito propter prototypa venerantur, sed eos qui Imperatorum, quos ut deos habebant, statuæ vel imaginibus supremum latræ cultum deserebant, reprehendit, ut ex toto contextu manifestum est.

Resp. ad 4. Sanctum Augustinum loco citato carpe illos, qui picturas cultu superstitioso adorabant: *Nolite, inquit, consecrari turbas imperitorum, qui vel in ipsa vera religione superstitionis sunt, vel ita libidinibus dediti, ut oblii sunt quid promiserint Deo. Novi multos esse sepulchrorum, & picturarum adoratores. Loquitur ergo S. Doctor, non de quibuslibet picturarum adoratoribus, sed solum de adoratoribus superstitionis.*

Resp. ad 5. Sanctum Gregorium dicere tantum, imagines adorandas non esse ut deos, sicut gentiles idola sua adorabant; vel, si vis, imagines adorandas non esse propter se, in illis sicutendo, quasi aliquid in se divinum habeant: nam v. gr. sic loquitur epistola, lib. 7. epist. 53. ad Secundinum: *Scio quidem quod imaginem Salvatoris nostri non ideo petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem Filii Dei in ejus amore recalesceas, cuius te imaginem videre consideras. Et nos quidem non quasi ante divinitatem ante illam prosternimus, sed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum, aut passum, sed in throno sedentem recordamur. Et dum nobis ipsa pictura quasi scriptura ad memoriam Filium Dei reddit animum nostrum, aut de resurrectione latifacit, aut de passione demulcit.*

At inquit. S. Gregorius loco citato videtur, cultum omnem seu venerationem imaginibus denegare; cum diserte afferat, illas haberi non ad adorationem, sed solum ad recordationem prototyporum, quæ repræsentant, & quibus in presentia imaginum, non verò ipsius imaginibus cultus facer deſerendus est. Resp. Falsum esse, quid S. Gregorius cultum omnem sacram sacræ imaginibus deneget: nam dicendo, nos prosterni ante imaginem Christi,

st, hoc ipso agnoscit, adorationem aliquam exhiberi imagini Christi; & dicendo, nos prosterni ante imaginem Christi, non tamquam ante divitatem aliquam, solum negat, latræ adorationem exhiberi imagini Christi propter se, in ea sistendo tamquam ipsa Deus sit.

Juxta S. Gregorium igitur, quando ante imaginem Christi prosternimur, adorationem ei exhibemus, non propter se, cum nullam in se excellentiæ habeat, propter quam adoratione digna sit, sed propter Christum, quem in memoriam nostram revocat, quemque, ante ipsius imaginem prosternendo nos, propter se, seu propter increatam quam habet excellentiæ, supremo latræ cultu adoramus. Denique cum videtur sanctus Doctor afferere, sacras imagines adhiberi tantum ad recordationem prototyporum, sic loquitur, non ut arceat ab omnimoda illarum adoratione, sed tamen ut significet illas non esse adorandas, nec in Ecclesia Catholica adorari adoratione absoluta, illis primò ac propter se exhibita. Ex his

Intellige eundem sanctum Doctorem, cum sic sit epistolæ lib. 9. epist. 9. ad Severum Massiliensem Episcopum: *Perlatum ad nos fuerat, quod in consideratio zelo successus, Sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confrigeris.* Et quidem, quia eas adorari vertuisse, omnino laudavimus: fregisse vero reprehendimus. Et paup. inferius: *Alia est picturam adorare, aliud per picturam historiam, quid sit adorandum adiudicare: nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis prestat pictura cernentibus: quia in ipsa etiam ignorantes vident, quid sequi debeant: in ipsa legunt, qui litteras nesciunt.*

Loquitur enim S. Gregorius de adoratione absoluta, rei alicui primario & propter se exhibita, qualis adoratio imaginibus honeste exhiberi non potest, sed foliis prototypis, que repræsentant nobis imagines, & repræsentando in memoriam nostram revocant: unde videndo illas, addiscimus quid absolute primario ac propter se adorandum sit. Quod non obstat, quoniam in imaginibus ipsiæ venerationem aliquam exhibeamus, illas vel cum prototypis que repræsentant, concomitanter & quasi per accidens adorando, vel etiam illas adorando per se, non tamen propter se, sed propter prototyporum excellentiæ, ad quam habitudinem aliquam habent. Hinc dicitur cap. *Venerabiles*, de consecratione dist. 3. desumpto ex Synodo septima act. 6. *Venerabiles imagines Christiani non deos appellant, neque serviant eis ut diis... sed ad memoriam & recordationem primitivorum venerantur eas, & adorant.*

Hinc etiam eadem l. 6. audiente & consentiente universa Synodo, Epiphanius diaconus dicit: *An nondum sentimus, probam & laudabilem esse imaginem erectionm: an non sentimus, spiritualiter nos per eas referri ad prototyporum recordationem? Sane sentimus. Quapropter non indignas habebimus eas honore, salutatione, & veneratione, debitamque adorationem illis dare debemus. Sive igitur placebit salutationem, sive adorationem appellare, idem profectè erit, modo sciamus excludi Lariam, &c. Et inferius: Qui vero dicunt, sufficere ulrum imaginum ad memoriam solum, non vero ad salutationem eas habendas, illud quidem recipientes, hoc vero recusantes, semi-probi quadammodo & falsòveri, ut ita dicam, comprehenduntur; altera quidem pars veritatem confitentes, ex altera vero perverse agentes. O insignem quoque horum infamiam!*

Obj. 4. Concilium Eliberitanum can. 36. quo dicitur: *Placuit, picturas in Ecclesia esse non debere; ne quod colitur & adoratur, in parieribus depingatur.* Resp. Ab hoc Concilio, quod generale non fuit, nec approbatum à Sede Apostolica, non prohiberi absolute imagines, sed solum ne pingantur in parieribus, non ut ne in parieribus depictæ adorentur, sed quia sic depictæ, non poterant amoveri, atque ita persecutionis tempore gentilium iudicio Simonnet Theol. Tom. II.

exponebantur: quæ ratio jam à multis sæculis locum non haberet.

Obj. 5. Concilium Constantinopolit. à trecentis triginta & octo Episcopis sub Constantino Copronymo celebratum, in quo usus & cultus imaginum proscriptus est, can. 16. ut videre est act. 6. Synodi Nicæna secundæ. Resp. Hujus Concilii, vel potius conciliabuli, nullam esse autoritatem: Quia 1. Rom. Pontifex nec per se, nec per Legatos suos illi interfuit. 2. Illi nec per se, nec per Legatos consenserunt Alexandrinus, Antiochenus, & Jerolymitanus Patriarchæ. Quod utrumque expresse testatur Zonaras in vita Constantini Copronymi: *Copronymus, inquit, multis Episcopis sibi suffragantibus convocatis, quorum princeps erat Theodosius Ephesinus, & Hafsilas Pergamus, per eos quidquid libuit decrevit, nemine vel ex vetere Roma, vel ex aliis Patriarchis presente. Eum concursum prophanorum hominum Synodum œcumenicam appellare non dubitavit.* Idem habet Sedrenus in compendio historiarum. 3. Concilium illud à Stephano II. Summo Pontifice reprobatum fuit, ut testatur Adrianus I. in epist. ad Constantinum & Irenem Augustos, & ab universa Ecclesia rejectum.

Porrò sapienter observat Bellarminus lib. 2. de imaginibus Sanctorum cap. 14. præsumtum conciliabulum Constantinopolitanum imprudenter laudari à Calvinio & Centuriatoribus, quia Concilium illud, etiam si de imaginibus impie sentit, tamen de cultu & invocatione Sanctorum, & de meritis bonorum operum sentit quod sentit Ecclesia, & anathema dixit iis, qui docent id quod docent Calvinus & Centuriatores: nam anathematizat can. 15. eos, qui non invocant beatam Virginem. Can. 17. eos, qui non colunt, nec invocant Sanctos alios. Et can. 18. eos, qui non credunt Deum unicuique secundum sua opera retributurum in altera vita.

Porrò nobis etiam opponunt novatores Concilium aliud Constantinopolitanum, adversus imagines sub Leone I. laudabilem esse celebratum. Sed similiiter respondemus, conciliabulum hoc nullius esse autoritatis; cum celebratum fuerit sine autoritate Romani Pontificis, & sine consensu Patriarcharum aliorum omnium, Constantinopolitanum, Alexandrinum, &c. & à Gregorio II. in Synodo Romana reprobatum, ut testatur libellus synodicus, & Hadrianus I. in epist. ad Carolum Magnum.

ARTICULUS VI.

De Concilio Francofordiensi.

Obj. 6. Concilium Francofordiense, à quo assunt Centuriatores reprobata sunt Synodus VII. seu Nicænam II. quæ imagines retinendas, & honorandas esse definiterat. Ad hanc objectionem Bellarminus lib. 2. de imaginibus cap. 14. responderet. Et primò quidem, quidquid Francofordiense Concilium definierit, non esse magno faciendum, quia sine dubio illi anteponi debet Concilium Nicænam II. quod certum est fuisse universalius, antiquius, & sine controversia à Summo Pontifice approbatum: Nam in eo adfueri Legati Hadriani I. cum Patriarcha Constantinopolitano, & Legatis aliorum Patriarcharum; & rursus approbatum fuisse à Leone III. Hadriani successore. Patet ex Ivone decreti part. 4. cap. 147.

Secundo, nihil Catholicis Francofordiensem Synodum obesse, si quod dicunt Centuriatores cent. 8. cap. 9. verum est: nam ipsi dicunt, Synodo Francofordiensi non consensisse, sed repugnasse Hadriani, & Legatos ejus. Certum autem est Synodus, cui Romanus Pontifex repugnat, nullius esse autoritatis, ut patet experientia: nulla enim Synodus unquam habita est legitima, cui Romanus Pontifex repugnaverit. Præterea, ibidem Magdeburgenses dicunt, Nicænam Synodum ab Hadriano confirmatam fuisse: Concilium autem Francofordiense reprobatur.

Oo 2 Syno-

Synodus factam sine auctoritate Papæ, ut patet ex libris Carolinis. Ergo Magdeburgenium iplorum iudicio, non Nicæna nostra Synodus, sed aliqua alia in Concilio Francofordiensis reprobata est.

Tertio, rem esse incertissimam, quid in Synodo Francofordiensis statutum sit de imaginibus; nam auctores antiqui non sibi constant, sed contraria conjungunt. Multi vero Historici recentiores dicunt in Synodo Francofordiensis damnatam Synodus de tollendis imaginibus, quam Graci Septimam generalem vocabant, ut Platina, Blondus, Sabellitus, & Paulus Emilius. Denique relata Alani Copi sententia, quam ait suspicari te falsam esse, & allatis suspicandi rationibus, addit videri ibi in Synodo Francofordiensis vere reprobata fuisse Nicænam II. Synodus, sed per errorem & materialiter; nam Author, inquit, librorum Carolinorum imposuit Synodo, illici duo mendacia obtrusit. Unum mendacium fuit, in Synodo Nicæna definitum fuisse, ut imagines adorarentur cultu latræ; alterum mendacium, decretum illud factum à Græcis sine consensu Papæ Romani. His duobus mendaciis pro veritate habitis Synodus Francofordiensis merito reprobavit Nicænam Synodus, tamquam prophanam, illegitimum.

Quod illa duo mendacia fuerint persuasa Concilio, Bellarmius probat ex libris Carolinis, & ex antiquis Auctoriis, qui falsam Synodus, quæ decreverat imagines esse adorandas, reprobata esse scribunt, & sine dubio per illud adorandas, intelligunt adorandas cultu latræ; cum ipsis quoque imagines venerandas esse doceant. Porro vero mendacia esse, quod Synodus Nicæna caruerit auctoritate Papæ, & quod decreverit imagines adorandas cultu latræ, demonstrat idem Author ex actis hujus Synodi. Sed

Quod duo illa mendacia obtrudi potuerint Synodo Francofordiensi, vix ac ne vix quidem credibile est: nam 1. in hac Synodo adfuere Legati summi Pontificis Hadriani I. cuius iussu convocata a Carolo Magno fuerat, atque adeò hac Synodus facile instrui potuit à Legatis illis, qui proculdubio Authori librorum Carolinorum, Nicænam Synodus sine Summi Pontificis consensu celebratam fuisse mentienti, naverter restituerunt, osque obstruxissent.

2. Dato quod Synodus Francofordiensis Legatis Pontificis fidem habere noluisset, habebat præ manibus genuina Nicæna Synodi acta, quæ legati illi secum atrulerant, & in quibus, quotquot habebant oculos, legere poterant, in ea Synodo non modò definitum non fuisse, imagines adorandas esse cultu latræ, sed è contra disertis verbis declaratum in fidei definitio, salutarem & honorariam adorationem imaginibus exhibendam, non esse veram latriam; quippe que solum divina natura comperit.

Addo quod Author librorum Carolinorum nullibi in quatuor suis libris afferere aulus sit Nicænam Synodus definitivam, cultum latræ imaginibus exhibendum. Hunc enim errorem aliquibus tantum privatim per calumniam impingit; ut Constantino Constantiæ Cypræ Episcopo, quem lib. 3. cap. 17. mentitur dixisse, se sculpere & amplecti sanctas & venerandas imagines eadem veneratione & adoratione, quam exhibet sanctissimæ Trinitati: quare mendacium hoc, nempe à Nicæna Synodo definitura, imagines cultu latræ adorandas, Synodo Francofordiensi obtrudere voluisse Authorum librorum Carolinorum, sine fundamento dicitur.

Ex his etiam manet confutata conjectura Genebrardi in suo chronico, sub anno 794. in hunc modum divinantis: *Addo, Patres qui Francofurtum convenierant, non satis habuissent perspectam Nicæna Synodi sententiam, ac fuisse deceptos falsis rumoribus ac scriptis: nam contra eam sic dimicarunt, ac si ad statuendam imaginum adorationem simpliciter incubuisse, cum patius de retinendis imaginibus sanxisset & egisset adversus Constantinopol. VII. pseudo-Synodus, que de confingendis & omnino tollendis, pauio ante*

canones tulera: cùm enim Synodus Francofordiensis præ manibus habuerit acta Nicæna Synodi, & præfentes Legatos Pontificios; gratis omnino dicitur, eam decipi potuisse falsis rumoribus, & scriptis, seu libris Carolinis. Porro quod subjungit, Nicænam Synodus egisse tantum de retinendis imaginibus, & tantum sanxisse retinendas, aperte falso est, ut patet ex definitione hujus Synodi, in qua decernitur imagines non solum retinendas, sed etiam adorandas, quanvis non adoratione latræ, qualem idolis suis exhibebant gentiles.

Ad propositam difficultatem Alanus Copus dial. 4. cap. 18. & 19. respondet, in Synodo Francofordiensi solum damnatam fuisse Synodus Constantinopolitanum Iconoclastarum, sub Constantino Copronymo celebratam, quam Iconoclastæ, ut septimam generalem falsò venditabant, & in qua usus sacrarum imaginum proscriptus fuerat: Nicæna vero Synodus, quæ verè septima generalis est, non solum non esse damnatam à Francofordiensis Concilio Patribus, sed etiam confirmatam. Sententiam hanc ambabus ulti amplectitur Sanderus lib. 2. de imaginibus cap. 5. & probatur auctoritate recentiorum Historiorum, ut Platina in vita Adriani I. Laurentii Surii in suo Conciliorum tomo tertio; Pauli Emili lib. 2. de gestis Francorum, prope finem, ubi afferit Concilium Francofordiensis egisse contra hæreticos, qui damnabant imagines, & in eo imaginibus suum honorem servatum esse; ad quos accedit auctoritas Concilii Senonensis celebrati anno 1528. & decreto decimo-quarto sic loquentis: *Insurgentes tandem imaginis everboribus, Romani Pontifices tanta animi constantia refitare, ut illi septima tandem apud Nicænam Synodo, concordi Patrium assensu damnarentur: & Carolus ille, cognomento Magnus, Francorum Rex Christianissimus, Francofordiensis conventu ejusdem erroris suppresserit insnam, &c. Sed*

Quod Synodus Nicæna II. à Francofordiensi suscepta & confirmata fuerit, repugnat antiquioribus Scriptoribus, ut Hincmaro loco infra citando, ubi afferit Synodus, Nicæna non longè ante ejus tempora celebratam, in generali Concilio à Carolo Magno in Francia convocato destractam, ac penitus abdicatam; Adoni Viennensi in chronicô, ubi sub anno 792. sic ait: *Sed Pseudo-Synodus, quam septimam Greci appellant, pro adorandis imaginibus, abdicata penitus est. Reginoni libro 2. sub anno 794. sic loquenti: Pseudo-Synodus Grecorum, quam pro adorandis imaginibus fecerant, à Pontificibus (hoc est, à Francofordiensis Concili Episcopis) reiecta est. Aimoino in Annalibus Francorum, qui sub anno 794. hæc habet: Ibi etiam (nempe Francofurti) Synodus, quæ ante paucos annos Constantinopoli congregata sub Irene & Constantino Filio ejus, septima & universalis ab ipsis appellata est, ut nec septima, nec aliquid diceretur, quasi supervacanea ab omnibus abdicata. Et Egintharto, quem primum nominari oportuit, cuius verba referemus.*

Quod autem non solum Hincmarus, sed etiam alii hic à nobis citati, de Synodo Nicæna II. loquantur, patet pro Reginone & Adone, ex eo quod loquantur de Synodo à Græcis facta pro adorandis imaginibus; & pro Aimoino, ex eo quod loquuntur de Synodo congregata sub Irene, & Constantino filio ejus, & quam Græci septimam & universalem appellarent: nam Synodus à Græcis pro adorandis imaginibus sub Irene & Constantino filio ejus facta, & ab ipsis septima & universalis appellata, alia certè esse non potest, quam Synodus Nicæna II. Porro dicere, quod hi omnes mentiantur, vel libri eorum corrupti sint, ut dicit Alanus, Alanus divinanti partum, vel potius nihil prodest potest: neque potest obstat, quod Aimoinus ponat Constantinopolim pro Nicæna: quod enim addit, videlicet Synodus sub Irene, & Constantino filio ejus celebratam, sufficientissimè indicat Nicænam II. relatis aliotorum sententiis.

Quid in præsenti controversia tenendum nobis videatur,

deatur, sequentibus numeris accipe. 1. Concilium Francofordiense Constantopolitanam Synodum sub Copronymo celebratam, in qua abolendas sacras imagines definitum fuerat, damnavit & execratum est, sicut jam damnaverat & execrata fuerat Synodus Gentiliaca sub Pipino Rege celebrata anno 767. Colligimus ex praetatione libri primi Carolini, in qua dicitur: *Gesta sanè est ante hos annos in Bithynia parisbus quedam Synodus, tam incauta tamque indecorata procacitatis, ut imagines, in ornamentis Ecclesie & memoria rerum gestarum ab antiquis postas, incauta aboleverit abdicatione. Et inferius: Gestæ præterea est fermè ante triennium & altera Synodus illi in partibus, ab eorum, qui priorem gesserant, successoribus, vel à plerisque qui in priore fuisse narrantur: que tamquam à priore distet voto, non tamē distet errore: estis dispar est negotio, est tamen compar flagitio.* Et inferius: *Nos denique prophetis, Euangelicis & Apostolicis Scripturis contenti.... omnes novitates vocum, & stylologas adinventiones abjecimus.... sicut & eam qua propter adorandarum imaginum imprudentissimam traditionem in partibus Bithynia gesta est, Synodum, cuius Scriptura textus, eloquentia sensuque carent, ad nos usque pervenit. Et adhuc inferius: Cum igitur prefatarum duarum Synodorum conditores, nec illius, &c. mirum ducimus, cur tanta vanitatis vento inflati sint, ut eas non solum agitare præsumperint, sed etiam sex venerabilibus Synodis adnumerari conati sint, &c.*

Ex quibus verbis omnino videtur argui posse utramque Synodum à Græcis gestam, Constantopolitanam sub Copronymo, & Nicenam sub Irene & Constantino ejus filio, in Francofordiensi Concilio pariter abjectam & damnatam fuisse: non enim dubitare possumus, libros Carolinos, quamvis mendacis atque calumniis adversus Nicenam Synodum refertos, in ipso Francofordiensi Concilio, vel continuo post, ad probatam judicij ab eo de utraque Synodo lati equitatem, ab uno vel pluribus Episcopis exaratos fuisse.

Porro Concilium Francofordiense contra Constantopolitanam Synodum Copronymi sacras imagines reninendas judicavit, contra Nicenam vero reuinendas tanrum ad ornamenta Ecclesiastarum, & recordationem eorum, quæ per imagines illas representantur, non vero ad venerationem, & honoriam aliquam adorationem. Colligitur ex citata praetatione, in qua sub finem legitur: *Nos denique Esaia vaticinia docti, qui dicit: Hec via, ambulate in ea, non declinabitis ab ea, neque ad dexteram neque ad sinistram..... imagines in ornamentis Ecclesiastarum & memoria rerum gestarum habentes, & solum Dominum adorantes, & ejus Sanctis opportunam venerationem exhibentes, nec cum illis (Constantinopolitanis) frangimus, nec cum istis (Nicanis) adoramus. Sed*

Hic ex occasione data obserua obiter, Concilium Francofordiense imprudenter nobis objici à Lutheris & Calvinis: cum ab eo prædamnati fuerint. Cenit enim hoc Concilium, juxta veterem Ecclesiæ traditionem sanctas imagines reninendas esse in templis, & ipsi eas è templis colluunt, franguntque.

2. Itaque Concilium Francofordiense Synodum septimam, sub Irene & Constantino ejus filio Nicenam celebratam rejectit, ejusque definitioni, Legatis Apostolicis ad subscriptionem frustra urgentibus, subscrive constantem vel potius pertinaciter renuit. Quod prob. 1. ex Eginharto, cuius vel unius authoritas hic posset sufficere: sicut enim Caroli Magni Cancellarius & veluti oculatus testis hac scribit in chronico: *Synodus etiam, quæ ante paucos annos Constantinopolis sub Irene & Constantino filio ejus congregata, & ab ipsis, non solum septima, verum etiam universalis erat appellata, ab omnibus (Francofordiensis Concilii Patribus) abdicata est.* 2. Ex Adone, Reginone, Aimone, quorum verba supra iam relata sunt, & Hincmaro in lib. contra Laudunensem Episcopum c. 20.

Ejus verba sunt: *Septima autem apud Grecos votata universalis pseudo-Synodus de imaginibus, quas quidam confringendas, quidam autem adorandas di-*

cebant, neura vero pars intellectu sano definiens; si ne auctoritate Apostolica Sedis, non longe ante nostra tempora Nicæa est à compluribus Episcopis habita, & Roman missa, quam etiam Papa Romanus in Franciam direxit. Unde tempore Caroli Magni Imperatoris, iussione Apostolica Sedis generalis Synodus in Francia, convocante prefato Imperatore, celebrata, & secundum Scripturarum tramitem traditionemque majorum ipsa Grecorum pseudo-Synodus destruta, & penitus abdicata: de cuius destructione non modicum volumen, quod in Palatio adolescentulus legi, ab eodem Imperatore Romam est per quosdam Episcopos missum.

Ex hoc Hincmaro loco habemus, acta Synodi Nicæna II. à Legatis Apostolicis, qui in ea præfederant, Romanis allata fuisse; eadem illa acta ab Hadriano I. missa esse in Franciam, ut ab Episcopis confirmarentur, & ab eodem Pontifice iussum, ut nationalis Synodus haberetur; Synodum hanc à Carolo Magno convocatam Francofurtum, quæ civitas erat Francia Orientalis; in hac Synodo contra ipsum Hadriani Nicani Concilii definitionem rejecerat; denique libros Carolinos, quos intelligit nomine voluminis, quod adolescentulus legerat in Palatio, compositos ad defensionem Synodi Francofordiensis, quantum ad Concilii Nicæni abdicationem ab eo factam attinebant. Porro libros illos Carolus Magnus non per Episcopos, ut falsò narrat Hincmarus, sed per Engilbertum Abbatem, & Capellæ ministerium misit ad Hadrianum, qui eorum contentus refutatione, quam ad Carolum misit, majoris mali vitandi gratia, Synodi Francofordiensis inobedientiam dissimulavit.

3. Concilium Francofordiense Synodum Nicænam rejectit, ejusque definitioni refugatum est; non ex errore facti, sed ex errore juris, hoc est, non quod Episcopi, qui Francofurti adfuerunt, crediderint à Synodo Nicæna definitum esse, imagines sacras cultu latræ adorandas; contrarium enim suis oculis in hujus Synodi definitione videre potuerunt, & videbunt; sed quia ipsi versabantur in eo errore, quod sacris imaginibus nulla prorsus veneratio, seu honora adoratio honestè exhiberi posset: nam temporibus illis Gallorum Episcopi, Ecclesiastarum suarum, ut ajebant, traditione freti, huic mordicus adhæbent sententia, quod imagines Christi, B. Virginis, & Sanctorum aliorum, adhiberi tanrum possent ad ornamenta Ecclesiastarum, & memoriam ac instructionem fidem, ut pater ex praetatione libri primi Carolini verbis supra ultimo loco relatis, immo & ex totis quatuor libris, in quibus auctores illorum in hoc unum incumbunt, ut probent nullam venerationem & honoriam adorationem imaginibus exhiberi licet posse.

At inquit. Quid Patres Francofordienses Nicænam Synodum, quia credebat, in ea definitum, imagines cultu latræ adorandas, adeoque ex errore facti rejecerint, manifestum videtur ex secundo canone Francofordiensi, quo dicitur: *Allata est in medium quies de nova Grecorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Constantinopoli fecerunt, in qua scriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut deinde Trinitati, servitum aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui supra sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem, & servitum renuentes, contempserunt, atque consentientes condemnaverunt.*

R. 1. Recentiores plurimi canonem hunc rejeciunt ut spurium, & fabricatum ab Iconomacho quodam de grege Lutheri & Calvini, qui Eli. Phili, se nominat, & librorum Carolinorum editioni anno 1549, factæ premisit praetationem, in qua canon ille. Allata est, &c. ferè ad verbum legitur. Sed hanc responsionem confugere necesse non habemus, & malum fidei habere Sirmundo nostro, afferati canonem praetatum à se repertum esse in vetusto codice sancti Remigii Rhemensis, adeoque jam in dubium revocari non posse; nec eos, qui canonem illum reji-

To. 7. Conc.
pag. 1066.

Oo 3 ciunt,

ciunt, juvat, quod in eo Synodus pro adorandis imaginibus celebrata, dicatur facta Constantinopoli: nam recte dici potest to *Constantinopoli* positum esse, non pro ea civitate, sed pro ea ditione, in qua celebrata est Synodus: ita ut cum dicitur, *Constantinopoli* fecerunt, perinde sit ac si diceretur, In ditione Constantinopolitani Imperatoris fecerunt.

2. Ex his verbis: *In qua scriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, &c. anathema judicarentur, quae omnino videntur nobis ab Authoribus librorum Carolinorum per fraudem infesta fuisse, nihil contra nos concludi potest: non enim dicitur. In qua definitum habebatur, sed quod longe aliud est; In qua scriptum habebatur, quod relativum est ad cap. 17. libri tertii Carolini, in quo per insignem calumniam Constantini Constantiae Cyprī Episcopus asseritur dixisse, sanctas, ac venerandas imagines suscipere se, eisque eandem; quam Trinitati, adorationem exhibere. Dato autem quod hæc calumnia Patribus Francofordinibus obtrudi potuerit, prorsus incredibile est, quod propter perversum unius hominis tensum Synodum integrum abjicere & condemnare voluerint.*

Dixi, Authores librorum Carolinorum calumniari Constantium Constantiae Cyprī Episcopum, cum asserterunt eum dixisse, sanctas ac venerandas, &c. Nam actione 3. contrarium dieris verbis asserit Constantinus: lectis enim Theodori Patriarchæ Hierosolymitanæ litteris, sic ait: *His (Theodori litteris) confessio, & concors efficiens, suscipiens & amplectens honorabiliter sanctas & venerabiles imagines: atque adorationem, quæ per laetiam, id est, Deo debitam servitutem efficitur, soli supersubstantiali & veritatis Trinitatis impendo. Et qui ita non sapient, neque predicant, a sancta Catholica & Apostolica Ecclesia segregantur, &c.* Ex quo vel uno intellige, quam fidem mereantur librorum Carolinorum auctores, in iis de quibus Nicenam Synodum insinuant.

Resp. denique 3. Sententiam nostram probari ex his prefatis canonis verbis: *Qui supra sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem & servitutem renuentes contempserunt, atque consentientes condemnaverunt.* Quare ergo Francofordinis Concilii Episcopi Nicenam Synodum contempserunt, & condemnaverunt: Quia omnimodis adorationem & servitutem, seu submissionem imaginibus exhibere renuebant. Oranimodis autem adorationem imaginibus exhibere nolle, aliud certe nihil est, quam nullam imaginibus adorationem exhibere velle. Francofordinis igitur Concilii Episcopi Nicenam Synodum, eò quod sentient nullam imaginibus adorationem exhibent, rejecerunt, & condemnarunt, adedque illam rejecerunt & condemnarunt ex errore juris.

At inquit. Temporibus illis Gallorum Episcopi religiosè venerabantur imaginem Crucis, vasa sacra, Evangeliorum libros, & sanctorum Martyrum reliquias, ut aperte colligitur ex capitibus 28. 29. 30. lib. 2. pro imaginibus Crucis, sacris vasis, & libris Evangeliorum; & ex cap. 24. lib. 3. pro Sanctorum reliquiis. Ergo prorsus improbabiliter dicitur, eos venerationem omnem sacris imaginibus denegasse. Probabis conseq. Quia manifestè par & eadem est ratio v. gr. pro imaginibus Christi, ac pro imaginibus crucis.

Resp. Concesso antecedente neg. conseq. Nam ex iisdem libris Carolinis manifestum quoque est, quod rure temporis Gallorum Episcopi nullam imaginibus sacræ venerationem concederent; quod etiam demonstrari potest ex Jona Aurelianensi, qui annis aliquot post Francofordinis Concilium in lib. 1. contra Claudium Taurinensem, de eo ita loquitur: *Immoderata & indiscreta zelo succensus, non solum pueras sanctarum rerum gestarum, quæ non ad adorandum, sed solummodo, tefte B. Gregorio, ad instruendas nescientium mentes, in ecclesiis suis antiquius fieri permisæ sunt, verum etiam crucis materiales, quibus ob honorem & recordationem redemptoris sue sancta consuevit uti Ecclesia, à sanctis para-*

chia sua basilicis dicitur delevisse Dicitur etiam Claudium eundem adversus reliquias Sanctorum non contempnendas (utpote quorum mors preioſa in conſpectu Domini, eorumque sepulchra, ut à Sanctorum Patribus traditum est, honoranda) quedam nefanda dogmatizasse, &c. Secundum Jonam igitur, in Galliarum ecclesiis imagines Crucis, & Sanctorum reliquie honorabantur; imagines vero, solummodo ad instituendas nescientium mentes adhibebantur. Quod

*Confirmatur. Quia cum Claudius Taurinensis non solum Crucis, sed etiam imaginum adorationem impugnaret, Jonas tamen de sola Crucis adoratione sollicitus est, eamque totis viribus libro integro defendit, & ne verbum quidem pro adoratione imaginum habet: immo his Taurinensium, qui imagines adorabant, verbis, ex libro apologetico Claudi recitat: *Non putamus, imagini quam adoramus, aliquid inesse divinum, sed tantummodo pro honore, cuius effigies, tali eam veneratione adoramus;* sic prosequitur: *Una (tecum) reprehendimus, ac detestamur, quia cum eorum scientiam non subterfugit, imaginibus nil inesse divini, majori digni sunt inventio- ne, eò quod debitum honorem divinitati, impenderent in firmo & egoen simulacro.* Quibus verbis etiam calumniandi dannat adorationem imaginibus exhibtam, licet non propter se, sed propter excellentiam prototyporum, & ad prototypa honoranda. Jonas igitur imaginem Crucis adorabat, minimè vero imagines etiam Christi, neque in hac re aliud sentiebat, quam ceteri Gallorum Episcopi, inter quos doctrina eminebat. Unde Bellarminus lib. de scriptoribus ecclesiasticis merito admonet, hunc Authorem caute legendum est: *Quoniam, inquit, laborat eodem errore, quo Agobardus, & reliqui ejus atatis Galli, qui negabant sacris imaginibus ullum deberi cultum religiōsum. Florebat autem Jonas sub Ludovico Pio circa annum 820.**

*Ad probationem cons. Resp. Par quidem, & eadem ratio est pro imagine Christi, & imagine Crucis; at disparem esse volebant Gallorum Episcopi, & quantum possunt probant librorum Carolinorum Authores lib. 2. cap. 28. ubi aijunt: *Quod excellentia prærogativis quodvis virtutum insignibus mysterium dominica Crucis manifestis imaginibus, quas illi (Nicanii Concilii Episcopi) temere ei equiparare affectant, opera pretium est breviter pandere hoc enim vexillo antiquis hostis, non imaginibus, vietus est: his armis, non colorum fucis, Diabolus expugnat est in cruce namque, non in imaginibus, pretium mundi pependit. Itaque ex eo quod par saltum sit, & eadem ratio pro imagine Christi, ac pro imagine Crucis, sequitur tantum quod Galli Episcopi sibi non constarent, & inconsequenter agerent.**

Hanc porro inconsequientiam Anastasius Bibliothecarius in sua ad septimum Synodum præfatione exprobavit Gallis Episcopis sui temporis, qui in decolorum sententia adhuc persistentes, & imaginem Crucis adorantes, nullam imaginibus venerationem exhibendam esse contendeant. Hæc autem sunt Anastasii verba: *Ajunt quod non sit quodlibet opus manum hominum adorandum: quia non sit codex Evangeliorum opus manum hominum, quem quodlibet osculantes adorant similiiter & forma sancte Crucis, quam se adorare omnes ubique Christiani fatentur. In quo videlicet considerare libet, quia si quodlibet crucem auream, vel argenteam, aut ligneam adoramus, quo utique non eadem est ipsa crux, in qua salus nostra patrata est, sed figura & imago ejus vera Crucis: quare non adoremus figuram, & imaginem ejus qui eamdem salutem operatus est in medio terra: Venerabilior namque est, qui salutem operatus est, quam ea materia, in qua idem salutem operatus est. Ac per hoc magis est adoratione digna ipago Christi salutem operantis, quam imago Crucis salutem tantummodo basulantis. Florebat autem Anastasius circa annum 838.*

At

At inquires. Si Francofordiensis Concilii Episcopi Nicenam Synodum non contempserunt, & condemnaverunt ex errore facti, eo quod scilicet eis falso persuasum fuerit, ab hac Synodo definitum, imagines cultu latræ adorandas; nullam prorsus habent facti sui excusationem, neque ab heresi excusari possunt. *R. neg. seq.* Francofordiensis igitur Concilii Patres excusari possunt ex eo quod Hadrianus I. qui Nicenam Synodum suscepserat, nondum eam publico ac solemni iudicio confirmaverat, & ut œcumenicam habendam decreverat. 2. Ad Synodum illam soli Orientales Episcopi convocatae fuerant, & in ea ex Occidentalibus, prater Hadriani Legatos duos, nullus adserat: unde mirum non sicut quod Patres Francofordienses illam haberent tantum ut Synodum Orientalis Ecclesiæ, non verò ut totius orbis christiani, adeoque ut œcumenicam Synodum, cum tunc temporis totius penè Occidentis consensu adhuc illi decesset, nec Hadrianus ipse eam ut œcumenicam haberet, ut patet ex apologia, quam pro ea ad Carolum Magnum conscripta, & in qua ei œcumenicitatem nullibi attribuit. 3. Denique, Francofordiensis Concilii Patribus, quod Nicenam Synodus definiuerat, imagines scilicet non solum retinendas, sed etiam adorandas, contrarium videri poterat Gregorio Magno, cuius potissimum auctoritate nitebantur, quique illis videri utcumque poterat imaginum adorationem damnasse, lib. 9. epist. 9. ad Serenum Massiliensem Episcopum, & lib. 7. epist. 53. ad Secundinum; censuimus imagines non ad venerationem aliquam, sed ad solam recordationem admittendas: quare Francofordienses Patres suam, & ut autemabant, Gregorii Magni sententiam facile possebant sententia Synodi, quam ut particularē tantum habebant, anteponere ablesse pertinaciam, sine qua nota heresis non incurritur.

Porro Episcoporum illorum qui in Francofordiensi Concilio, veritate nondum planè explorata, Synodo Nicenæ restiterant, successores post nonum salem facilius, rebus naturæ ponderatis & pertectis, Synodum illam amplexi sunt, & religiosum imaginibus cultum exhibere coeperunt multis ante facilius, quā nova exoriret heresis Ikonoclastarum, Lutheranorum scilicet & Calvinistarum, quorum proinde cautam juvare non potest Concilii Francofordiensis de non adorandis imaginibus iudicium, quod tot ante Lutheranam & Calvinianam luen annorum centuriis, omnes Galliarum Ecclesiæ factio suo, hoc est, imagines Christi, B. Virginis, & aliorum Sanctorum cum reliquo orbe christiano religiosè venerando, reprobarunt.

ARTICULUS VII.

Qua adoratione adorabiles sint imagines.

RESPONSIUS I.

Imagines adorabiles sunt adoratione respectiva tantum.

Primo, quèd sint adorabiles adoratione respectiva, probatur. Quia 1. adorabiles sunt aliqua vera adoratione, ut probatum est. Ergo adoratione saltem respectiva adorabiles sunt. 2. Illud adorabile est adoratione respectiva, quod adorari potest propter excellentiam existentem in alio supposito, ut patet ex terminis. Atqui imago adorari potest propter excellentiam prototypi, seu exemplaris: prototypon enim, seu exemplar, habens propriam & intrinsecam excellentiam, propter quam honore & cultu dignum est, potest propter excellentiam illam honestè honorari & coli, non solum in se, & in persona propria, sed etiam in imagine; atque ad ejus honorem pertinet ut possit honorari & coli non solum in se, sed etiam in iis omnibus, quæ specialem ad illud habitudinem, vel specialem cum eo conjunctionem habent. Ergo, &c.

2. Quòd imagines tantum sint adorabiles adoratione respectiva, seu, quod idem est, quòd non sint adorabiles adoratione absoluta, probatur. Quia illud solum adorabile est adoratione absoluta, quod habet propriam & intrinsecam excellentiam aliquam, propter quam honore & cultu dignum est, seu propter quam homo honestè potest velle illi tanquam superiori se submittere, atque hujus submissionis normam aliquam externam exhibere. Atqui imago nec habet nec habere potest talam excellentiam, cum sit res inanimata, & res omnis inanimata, homini, utpote substantia intellectualis, essentialiter inferior sit: nec homo, nisi stulte & in honeste, rei inanimata, quæcumque illa sit, tanquam superiori possit se submittere. Ergo, &c.

RESPONSIUS II.

Adoratio relativa imaginis est simul & indivisibiliter adoratio absoluta exemplaris.

Probatur 1. Quia religio (tam ea scilicet, quæ latè, quā ea quæ strictè religio dicitur, seu tam ea quæ est virtus dulia, quā ea quæ est virtus latræ) est pars saltem potestativa iustitiae. Ergo religio est essentialiter ad alterum; & sicut iustitia essentialiter recipit debitum alteri reddendum, ita religio recipit essentialiter cultum & honorem debitum alteri. Item sicut iustitia objectum formale est honestas, quæ reluet in reddendo alteri eo, quod illi debetur; ita objectum formale religionis est honestas, quæ reluet in exhibendo cultu & honore, alteri propter excellentiam suam debito. Atqui adoratio relativa imaginis est actus religionis. Ergo essentialiter est actus, quo cultus & honor debitus exhibetur, elicitus ex affectu honestatis, quæ reluet in exhibendo cultu & honore alteri debito.

Cultus autem, qui exhibetur imagini, nec debetur, nec deberi potest imagini: cum enim sit res inanimata, juris omnis prorsus incapax est; adeoque supererit ut debatur exemplari, propter propriam & intrinsecam, quam habet, excellentiam. Ergo adoratio respectiva imaginis est essentialiter actus, quo exhibetur cultus debitum exemplari, elicitus ex affectu honestatis, quæ reluet in exhibendo cultu & honore, exemplari non solum in se, sed etiam in imagine debito, propter propriam & intrinsecam excellentiam quam habet. Sed qui adorat imaginem, ut exhibeat cultum & honorem exemplari debitum in imagine, & quia honestum est, exemplari, quod ei propter excellentiam suam debetur, reddere, ipsum colendo & honorando. etiam in iis, quæ specialem habent ad illum habitudinem, vel conjunctionem cum illo; non solum adorat imaginem, sed etiam ipsum exemplar in imagine, in modo minus adorat imaginem, vel non tam adorat imaginem, quam ipsum exemplar in imagine. Ergo adoratio respectiva imaginis simul est & indivisibiliter adoratio absoluta exemplaris, in modo minus est imaginis adoratio respectiva, quam absoluta adoratio exemplaris, non quidem immediate in se, sed mediare in alio, specialem ad illud habitudinem habente, & speciali modo attinente ad illud.

Prob. 2. Omnis vera adoratio est honor, quem exhibemus ad protestandam & significandam internam nostram submissionem alicui, cuius superioritatem & excellentiam recognoscimus. Ergo vera adoratio imaginis est honor, quem exhibemus imagini, ad protestandam & significandam internam nostram submissionem alicui, cuius recognoscimus excellentiam & superioritatem. Sed cum adoramus imaginem, nihil volumus protestari, vel significare imaginem, quæ est res inanimata, nec recognoscimus, aut recognoscere possumus aliquam ejus supra nos excellentiam & superioritatem, cum nobis inferior sit. Ergo supererit ut cum imaginem adoramus, internam nostram submissionem & servitutem protestemus ac significemus exemplari, seu personæ quam representat imago, & cuius superioritatem recognoscimus,

mus, & propter cuius excellentiam imaginem ejus veneramur. Ergo cum adoramus imaginem adoratio relativa, propter excellentiam exemplaris, simul ac indivisibiliter adoramus ipsum exemplar adoratione absoluta, quamvis mediatè tantum, & in alio, illud representante, & quasi vicem ejus gerente: nam adorare imaginem, eique honorem exhibere propter excellentiam exemplaris, cuius est imago, ad protestandam & significandam internam submissionem exemplari, & exterius recognoscendam excellentiam & superioritatem illius, est verè ac propriè adorare, & quidem abolitè, exemplar ipsum in imagine, seu per imaginem. Ergo, &c. Sed ut hæc adhuc melius intelligas,

Nota. In adoratione imaginis propter excellentiam exemplaris, cuius est imago, multi interveniunt actus. Et 1. quidem, judicium de excellentia propria exemplaris, & de honestate submittendi se interius exemplari propter ejus excellentiam, hujusque submissionis internæ signum aliquod externum illi exhibendi in se, vel in imagine, illud representante.

2. Affactus submissionis & servitutis internæ, qui terminatur ad solum exemplar, & est actus voluntatis affectivè cedentis exemplari, ac veluti recognoscens inferioritatem suam, & exemplaris superioritatem & excellentiam.

3. Affactus submissionis & servitutis externæ, qui terminatur immediatè ad imaginem, & mediatè, seu mediatè imagine, ad exemplar, estque voluntas efficax honorem aliquem exhibendi imagini, tanquam signum exerni affectus submissionis ac servitutis internæ, quem adorans habet erga exemplar, propter ejus excellentiam & superioritatem.

4. Submissio & servitus externa, quæ immediatè ad imaginem, & mediante imagine, ad exemplar terminatur, estque actio aliqua externa circa imaginem, seu nota aliqua externa honoris exhibita imaginis ad protestandum & significandum exemplari affectum submissionis & servitutis internæ, illi propter propriam excellentiam debitæ, & ad exterius superioritatem illius recognoscendam.

Porro quia adoratio formaliter constat tantum ex affectu submissionis externæ, & ipsa submissione externa verè ac propriè adoratur imago, cum modo supra explicato adoratur; quia adorans vult exhibere, & exhibet imagini submissionem externam: item verè ac propriè adoratur exemplar imagine, quia adorans vult exhibere, & exhibet exemplari submissionem externam in imagine, eo ipso quid vult exhibere & exhibet imagini submissionem externam ad protestandam internam suam submissionem & servitutem exemplari, ejusque superioritatem exterius recognoscendam.

Quamvis autem, cum adoratur imago, mediatè tantum adoretur exemplar, hæc adoratio censenda est esse magis ac principalius adoratio exemplaris, quam imaginis: hoc ipso enim quid adoratio exhibetur imagini tantum propter excellentiam exemplaris, & ad exterius recognoscendam superioritatem illius; eo ipso, inquam, magis exhibetur exemplari in imagine, quam ipsi imaginai, ut per se manifestum est.

Doctrina hæc tenus exposita planè congruit. 1. Patribus, quos longo ordine recentet Vasques. Pro omnibus unus hic officiat Adrianus I. in epistola ad Irenem & Constantiū filium ejus, quæ in Nicæna Synodo II. actione 2. lecta & suscepta fuit, & in qua sic loquitur Pontifex; *Jacob proprio demum arbitrio summitem virga filii sui Joseph deosculatus est . . . Non virge, sed tenet eam honoris ac dilectionis exhibuit affectum. Sic nos pro amore & dilectione, quam apud Dominum & Santos ejus habemus, honorabiles corum effigies imaginibus depingentes, non tabulis & coloribus honorem exhibemus, sed illis pro quorum honore consistunt.* Et inferius: *Omnis imago in nomine Domini, aut Angelorum, aut Prophetarum &c. facta sancta est: non enim lignum adoratur; sed id quod in ligno conficitur. & me-*

moratur, honorificatur. Quibus verbis non intendit Pontifex negare imaginibus veram ac propriam adorationem; si quidem ipse cum Nicæna Synodo defivit, imagines esse verè ac propriè adorandas; sed solum vult adorationem imaginis esse simul ac indivisibiliter adorationem exemplaris, & magis ac principalius esse adorationem exemplaris, quam imaginis, nec sistere in imagine, sed ulterius tendere, & terminari ad exemplar, tanquam ad primarium & principale adoratum.

Nota. ad Patrum, quos Vasques refert, intelligentiam. Quando imago v. g. Christi adoratur culi laetæ ræspective dicunt Patres Christum ipsum, non ejus imaginem adorari, sicut homo diligens amicum amore concupiscentiæ tantum, dicitur se ipsum, non amicum diligere. Itaque sicut quando quis alterum diligat amore concupiscentiæ tantum, dicitur se ipsum, non illum diligere, non quid re ipsa illum non diligit, nam amor concupiscentiæ est verus amor, sed quia illum non propter ipsum, sed propter se diligat; ita secundum Patres, qui adorat imaginem Christi, dicitur non imaginem Christi, sed Christum adorare; non quid non verè adoret imaginem Christi, nam vult illi exhibere, & revera exhibet honorem & submissionem externam; sed quia imaginem Christi adorat, non propter ipsum, sed propter Christum, quem repræsentat; quia imaginem Christi adorat, ut cultum & honorem exhibeat, non ipsi imagini, sed Christo in imagine debitum, quia imaginem Christi adorat, ad exterius protestandum & significandum submissionis ac servitutis internæ affectum, quem habet erga Christum propter increatam ejus excellentiam, non erga imaginem illius.

2. Planè congruit Conciliis generalibus; nempe Nicæno II. in fidei definitione sic dicente: *Imaginis honor in prototypon resultat; & qui adorat imaginem, in ea adorat quoque descriptum argumentum.* Et Tridentino fess. 25. in decreto de facris imaginibus: ubi hec leguntur: *Honos, qui eis (imaginebus) exhibetur, referunt ad prototypa, quæ illæ repræsentant: ita ut per imagines quas oculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Santos, quarum illæ similitudinem gerunt, veneremur.*

Quæres. 1. An non dici possit cum aliquibus, quando imago adoratur, ipsam imaginem non esse terminum adorationis, sed tantum esse signum, quo excitamus ad honorandum Sanctum quem repræsentat; ita ut actus adorationis ad sanctum per imaginem repræsentatum, dirigatur totaliter?

R. negativè. Ratio est, quia tunc imago non adoraretur, nisi impropriè & abusivè, quod adveratur Conciliis & Patribus, ex quibus constat, imagines esse verè ac propriè adorandas.

Quæres. 2. An non dici possit, quando imago adoratur, ipsam imaginem terminare tantum signum externum honoris, genuflexionem v. g. inclinacionem capitis, &c. internum verò submissionis affectum terminari ad solum exemplar?

R. hoc dici non posse, & sententiam hanc habere manifestam contradictionem: nam signum externum honoris & submissionis, pura genuflexio, non terminatur ad imaginem, nisi ad eam dirigatur; & non dirigitur ad imaginem genuflexio, nisi adorans velit exhibere genuflexionem imagini. At voluntas exhibendi genuflexionem imagini, est quidam internus affectus submissionis. Ergo genuflexio non terminatur ad imaginem, nisi ad illam terminetur etiam internus aliquis affectus submissionis. Sed ad pleniorum intelligentiam,

Nota. Duplex distinguendus est affectus internus submissionis, qui in adoratione imaginis intervenit. Primus est affectus submissionis internæ, qui est actus voluntatis affectivè cedentis alteri, & superioritatem illius affectivè recognoscendi. Secundus est affectus submissionis externæ, & est actus voluntatis imperantis externum submissionis ac servitutis inter-

internæ signum. Primus affectus terminatur ad solum exemplar imaginis, secundus vero terminatur immediate ad imaginem, & per imaginem ad exemplar, cuius excellentiam & superioritatem per signum externum honoris & reverentiae, ejus imaginis exhibitum, recognoscimus, cīque internum submissionis ac servitutis nostræ affectum significamus. Quid si nil aliud intendit Vasques, cuius hic sententia pronitur, noster est, & recte sentit.

Quares 3. An non adorari possit imago seorsim ab exemplari suo, ita ut ipsa sit totalis terminus adorationis, exemplari tantum concorrente, ut fundamento adorationis illius.

R. negativè. Non enim potest imago adorari; nisi propter excellentiam exemplaris, & ad protestandum exemplari submissionis ac servitutis internæ affectum, cīque superioritatem recognoscendam. Eo ipso autem quod sic adoratur imago, simili ac indivisibiliter in ea adoratur exemplar, & magis adoratur exemplar, quam imago.

Dices. Legatus Regis potest ita adorari, ut Rex nullo modo sit terminus istius adorationis. Ergo similiter imago ita potest adorari, ut exemplar nullo modo adoretur. R. neg. conseq. Magna enim disparitas est imaginem inter & legatum Regis; nam legatus Regis potest adorari duplenter. 1. Propter solam Regis excellentiam, & tunc legatus adoratur adoratione respectiva, quæ terminatur immediate ad ipsum legatum, & eo medianti ad Regem: unde haec adoratio simili ac indivisibiliter est adoratio legati in se, & Regis in legato. 2. Legatus adorari potest propter propriam & intrinsecam excellentiam, quam habet, etiam quam legatus Regis, & tunc adoratur adoratione absoluta, quæ adoratio ad ipsum solum terminatur, quamvis in estimatione morali redundet in Regis honorationem. At imago adorari tantum potest propter excellentiam exemplaris, & ad honorandum in ea, seu per eam exemplar: unde omni vera & religiosa adoratio imaginis terminatur non solum ad imaginem, sed etiam & potissimum ad exemplar, per imaginem.

Quares 4. An non adorari possit imago cum exemplari, ita ut adoratio æquè immediate terminetur ad imaginem, & exemplar.

R. posse: nam intellectus potest uno & eodem actu simul apprehendere imaginem & exemplar, adeoque voluntas utriusque, uno & eodem actu, velle potest æquè immediate exhibere notam externam honoris & cultus. Tunc autem exemplar duplenter adoratur. 1. Immediate in se, cum ad ipsum immediate dirigatur actus adorationis; & mediata in imagine, cum idem actus adorationis ad ipsum etiam dirigatur in imagine, quæ adoratur propter ipsum. Hæc porrò adoratio absoluta est quatenus est adoratio exemplaris in se & in imagine; & respectiva, quatenus est adoratio imaginis.

Quares 5. An non etiam adorari possent exemplar, & imago ejus, per modum unius objecti, seu per modum unius compositi accidentalis, sicut v. g. adorari Rex purpura, quam indutus est?

R. 1. posse quidem Regem, & purpuram quam indutus est, propter compositionem localem quam habent inter se representant ab intellectu per modum unius objecti, seu per modum unius compositi accidentalis: at nullum apparet fundamentum sic concepandi imaginem, & exemplar ejus videnturque non aliter representari posse, quam per modum duorum objectorum, quorum unum speciale quendam habet habitudinem ad alterum.

2. Dato quod imago & exemplar ejus, ab intellectu representari possint per modum unius objecti, & cujusdam accidentalis compositi, unus & idem actus adorandi terminatur immediate ad exemplar & imaginem ejus, & est quidem adoratio absoluta, quæ terminatur ad totum illud, constans ex imagine & exemplari, quia totum illud adoratur propter se, & quæ terminatur partialiter ad exemplar, quia similiter propter se adoratur: at est adoratio tantum ref-

pectiva, quæ partialiter terminatur ad imaginem, quia imago in illo toto, quod adoratur, est suppositum adoratum, non propter se, sed propter excellentiam alterius suppositi, nempe exemplaris, quoniam supponitur totum representative confitire: sicut cum Rex & purpura per modum unius objecti adorantur, actus adorandi est adoratio absoluta, quæ terminatur ad Regem vestitum purpura, & quæ partialiter terminatur ad personam Regis præcisè: sed est adoratio respectiva, quæ partialiter terminatur ad purpura, quia purpura est suppositum adoratum propter alterius suppositi, nempe Regis, excellentiam, propter quam adoratur totum accidentale, constans ex Rege & purpura; quod proinde totum, adoratur non propter aliud, sed propter intrinsecam, quam includit, excellentiam.

Quare sicut cum Rex & purpura adorantur per modum unius objecti, seu unius accidentalis compositi, sic actus adorandi æquè terminatur ad Regem, purpura, & compositum ex Rege & purpura, ut affectus submissionis ac servitutis internæ terminetur ad solum Regem, & nullo modo ad purpura: ita si quando contingit imaginem & exemplar ejus adorari per modum unius compositi accidentalis, sic actus adorandi æquè terminatur ad exemplar, imaginem, & compositum ex imagine & exemplari, ut affectus submissionis ac servitutis internæ ad solum exemplar terminetur.

E contra cum adoratur Christus adoratione latriæ, adoratio absoluta est, non solum quæ terminatur ad divinitatem, sive ad Verbum divinum, sed etiam quæ terminatur ad humanitatem assumptam; & affectus submissionis ac servitutis internæ, quam adorans protestat ac significat per actum adorandi, terminatur non solum ad divinitatem & Verbum divinum, sed etiam ad humanitatem assumptam, quamvis secundariò tantum, & propter increatam divinitatis excellentiam. Ratio est, quia in Christo humanitas adoratur, non ut suppositum distinctum à supposito divino, sed ut quasi pars suppositum divinum substantialiter integrans in esse subsistentis in duplice natura: quare quando Christus adoratur adoratione latriæ, tam adoratio absoluta est, non solum respectu divinitatis, sed etiam respectu humanitatis, quam cum homo eximia sanctitatis adoratur adoratione dulie, adoratio absoluta est non solum respectu anima, in qua resider sanctitas, sed etiam respectu corporis, quod cum anima constituit hominem, qui propter eximiam sanctitatem adoratur.

Quares 6. Utrum adoratio absoluta exemplaris in se, & adoratio respectiva imaginis ad eundem habitum pertineant?

R. Affirmativè. Nam ad eundem habitum pertinet inclinare voluntatem ad honorandum exemplar in se, & ad honorandum illud in iis omnibus, quæ speciale habent ad illud habitudinem, vel cum eo conjunctionem: & verò utriusque adorationis idem est objectum formale, nempe honestas, quæ relinet in honorando exemplari, cīque exhibendo cultu, ipsi propter ejus excellentiam debito.

Porrò quamvis adoratio respectiva & absoluta ad eundem habitum pertineant, respectiva inferioris ordinis est ad absolutam: longè enim aliud est adorare rem aliquam ad protestandam alterius submissionem ac servitutem internam, alteriusque superioritatem recognoscendam; & aliud adorare rem aliquam ad ei protestandam submissionem, &c. & recognoscendam superioritatem ejus.

Hinc v. g. adoratio latriæ, quæ exhibetur imaginis Christi propter increatam Christi excellentiam, non est latria simpliciter, sed secundum quid, & cum addito diminuente, ino & destruente, respectiva: unde Synodus Nicæna II. in definitione fidei, adorationem, imaginibus Christi exhibitam, simpliciter negat esse latriam: res cum quilibet re esse simpliciter negatur esse id, quod non est, nisi secundum quid, & cum addito diminuente; & à for-

fortiori quod non est nisi cum addito destruente veram ac propriam rationem illius, quod esse dicitur. Vera autem & propria ratio latræ in eo consistit, quod sit cultus exhibitus rei propter se ad protestandam ei internam submissionem ac servitatem summan, illiusque summan, superioritatem recognoscendam propter summan ejus excellentiam; qualis cultus, ut dicit Nicæna Synodus loco citato, soli naturæ divinae convenire potest.

Quæs. 7. In quo Christiani, qui adorant imagines, differant à gentilibus, qui idola adorabant?

R. Dicimur esse multiplex: nam 1. imagines nostræ non sunt idola: idolum enim est, quod cùm non sit Deus, ut Deus tamen colitur; sacras autem imagines non adoramus ut Deum, sed tantum, & quidem cultu solum respectivo, vel ut imagines Dei, quando Deum repræsentant, vel ut imagines B. Virginis, aut aliorum Sanctorum, cùm repræsentant B. Virginem, aut Sanctos alios.

2. Gentiles adorabant idola adoratione sepiissimè aboluta, eò quod putarent eis inesse aliquid divinum; nos vero sacras imagines adoramus, non propter ipas, seu propter excellentiam eis intrinsecam; nullam enim in eis agnoscimus, propter quam sint cultu dignæ; sed propter excellentiam exemplarum quae nobis repræsentant, & ut illas adorando, exemplaribus cultum debitum exhibamus.

3. Gentiles adorabant idola, quæ repræsentabant personas cultu omni indignas, ut Jovem, Junonem, Mercurium, quibus tanquam diis supremum in idolis illis cultum exhibebant, sive cultum soli Deo vero debitum ad indignissimas creaturas transferabant. Nos autem soli vero Deo cultum latræ propter increatam ejus excellentiam; & Sanctis, in coro regnibus cum Christo, cultum dulie tantum propter creatam excellentiam sanctitatis & gloriae exhibemus.

4. Denique, Gentiles colebant Deum modò sub forma hominis, modò sub forma animalis, putat tauri, &c. putantes eum habere formam illam. Nos vero nullam Deo formam attribuiimus, & purum, ut revera est, Spiritum creditus.

ARTICULUS ULTIMUS.

Utrum Reliquie sint adorabiles.

RESPONSIQ.

R Eliquiae Christi & Sanctorum adorabiles sunt. *Prob. 1.* Ex Concilio & Patribus, apud Bellarminum, & alios. *2.* Ex miraculis, quæ ad reliquias Sanctorum facta fuerunt, & referuntur ab Authoribus sive dignissimis, qualis est Augustinus. *3.* Ex constanti & perpetua Ecclesiæ praxi & traditione, quæ relucet potissimum in honorifica reliquiarum translatione, variis temporibus facta; in honorifica affermatione reliquiarum sub altariis, & in usu cereorum ac lampadum, quæ honoris causa ante reliquias accenduntur; cujus consuetudinis antiquitatem Bellarminus probat. *4.* Denique, ratione: quia honestum est honorare Sanctos non solum in imaginibus, sed etiam & a fortiori in eorum reliquias, quæ majorem ad illos habitudinem, & cum eis coniunctionem habent, quam imagines, quibus repræsentantur.

Obj. 1. Christus Luc. cap. 11. Judæos reprehendit, quod Prophætis sepulchra magnifica adfiscerant. *R.* Christum eos reprehendere tantum, quia id faciebant per hypocrysim, & ut tantò securius ipsum Christum Prophetarum Principem perlequerentur.

Obj. 2. Deus abscondit corpus Moyæs. *R.* abscondisse, ne Judæi, qui ad idolatriam maximè proclives erant, Moyæm tanquam Deum colerent, eique tanquam Deo sacrificarent, si notum haberent sepulchrum illius.

Obj. 3. Concilium Elberitanum can. 34. quo ve-

rat, ne cerei interdiu ad sepulchra accendantur, quia spiritus Sanctorum inquietandi non sunt. *R.* Concilium prohibere, ne cerei accendantur ex superstitione gentilium, qui cereos accendebant ad evocandas defunctorum animas, quæ superstitione Sanctis maximè dispicebat. Respondet Binius, hoc canone, Sanctorum nomine accipiendo esse fideles, quorum spiritus, dum orationis cœla ad Ecclesiam adveniunt, inquietantur frequentia & cura immodica cereorum ardorium; & addit inferius, Concilium agere de Neophytes, qui more gentilium lucernas publicè accendebant, non verò de iis, qui lucernas accendebant ad cultum & gloriam Dei.

Obj. 4. S. Hieronymum, qui Vigilantio objicent idolatriam esse, cereos accendere coram reliquiis, responderet eos, qui hoc faciunt, zelum Dei habere, sed non secundum scientiam. Locus Hieronymi ineger hic est in libro adversus Vigilantium: *Cereos autem non clara luce accendimus, sicut frusta calumniaris; sed ut noctis tenebras hoc salatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cœci tecum, dormiamus in nebris. Quid si aliqui, propter imperitiam & simplicitatem faciarum hominum, vel certi religiosarum feminarum (de quibus vere possumus dicere, confiteor, zelum Dei habent, sed non secundum scientiam) hoc pro honore Martyrum faciunt, quid inde perdis?*

R. 1. S. Hieronymum, primò non improbase cultum reliquiarum, sed è contra pro illo pugnasse contra Vigilantium, ut patet ex epist. 53. contra hunc Hæresiarcham scripta, in qua sic loquitur S. Doctor: *Honoramus autem reliquias Martyrum, ut eum, cuius sunt Martyres, adoremus. Honoramus servos, ut honor servorum redundet ad Dominum. Et inferius: Si non sunt honoranda reliquia Martyrum, quomodo legimus: Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus? Si offa mortuorum polluant contingentes, quomodo Eliæs mortuus mortuum suscitavit?*

2. Loco, qui objicitur, non improbare modum colendi reliquias, cereos coram illis accendendo, tanquam intrinsecè malum & indecens, ut patet ex his verbis: *Hoc pro honore Martyrum faciunt, quid inde perdis? sed solum non approbare, quia nondum satis usi receptus erat tunc temporis in Ecclesia, & quia tunc periculum erat, ne adhiberetur, aut adhiberi crederetur ex superstitione gentilium, qui ad evocandas, vel confundandas defunctorum animas cereos accendebant; unde ibidem eos, qui hunc colendi reliquias modum adhibent sine superstitione, dicit à Deo remunerari iri. Quicunque, inquit, accendunt cereos (ex cultu scilicet religioso.) secundum fidem suam habent mercedem, dicente Apostolo: Unusquisque in suo sensu abundet. Quibus postremis verbis significat id, quod nondum ipse probabat, ab aliis probati, scilicet quod reliquia honorarentur cereis accensis.*

Obj. 5. Cultus reliquiarum falso cultui exponitur. *R.* hoc negando de reliquiis, quæ publicè in templis exponuntur: semper enim Ecclesia magnam adhibuit diligentiam, ne reliquia sine sufficiens examine & approbatione, fidelium venerationi exponerentur.

Obj. 6. Crux, in qua peperit Christus, spina, lancea & cætera Passio instrumenta, potius excranda sunt, quam honoranda. *R.* neg. Nam ista omnia signa sunt Christi erga nos amoris, & triumphi ejus pignora, ex contactu sacraissimi Corporis ejus sanctificata, & consecrata, ejusque sacratissimo Sanguine perfusa. Aliud est de labiis Judei, quibus Dominum oculatus est, & de manu, quæ servus Principis lacerdotum percussit Dominum. Hæc enim & alia similia in æstimatione prudenti specialem quandam habent indecentiam, propter quam adorari non possunt.

Obj. ultimò. Non potest dici quo cultu adorandæ sint reliquia. *R.* neg. Nam reliquia Christi adorandæ sunt cultu latræ respectivo, propter increatam Christi excellentiam: reliquia vero Sanctorum adorandæ sunt cultu respectivo dulie, propter excellentiam creatam sanctitatis & gloriae, quam habent illorum animæ.

animæ in cœlo. Hic autem cultus respectivus reliquiarum est simul ac indivisibiliter cultus absolorus illius, cuius sunt reliquiae, sicut supra dictum est de cultu respectivo imaginum.

Porro doctrina de imaginum & reliquiarum adoratione hæc tenus tradita, applicari debet ad res alias sacras, ut sunt calices, aræ, templæ, corporalia, & vestes sacrae; nam v. g. calicem adorare possumus propter excellentiam Christi, ad cuius cultum & sacrificium pertinet. 2. Ad Sanctissimum Nomen Iesu, & alia sacramenta: nam v. gr. si adorabili est imago Christi, quia illum representat, cur non pariter adorari possit Nomen Iesu, quia significat Christum? Hinc nomini illi caput inclinamus, cum illud à nobis, aut ab aliis profertur, & scriptum osculamur. 3. Ad cruces, quæ figuram habent illius, in qua peperit & mortuus est Christus, quandiu figuram illam reverent, tandiu enim Christum crucifixum nobis representant, nec alium habent usum: quare tandiu propter Christum adorari possunt. Quod si figuram illam amittant, non sunt amplius adorabiles, quia nullam amplius rationem habent, propter quam adorantur. Aliud est de ea Cruce, in qua Christus peperit, quæ adorabilis est, etiam in particulas divisa. Ratio est, quia in particulis illis manet ratio, propter quam adorari possunt, sanctificatio scilicet & consecratio illarum, ex contractu sacratissimi Corporis & Sanguinis Christi consecuta.

4. Ad species consecratae, sub quibus in sacramento Eucharistie Christus continetur. Sic autem adorari possunt per modum objecti distincti à Chri-

sto, propter cuius excellentiam adorantur, ut adorari possint, & te ipsa adorentur frequentius cum Christo per modum unius objecti, seu per modum unius compositi accidentalis, quod est Eucharistie sacramentum. Tunc autem una & eadem adoratio Christi & specierum, sub quibus Christus continetur, absoluta est respectu solius Christi, seu quæ terminatur ad Christum; respectiva vero tantum ac inferior respectu specierum; seu quæ terminatur ad species.

Quares, utrum imago, sicut adorari potest cum exemplari, ita possit cum illo orari?

R. Negative. Ratio est, quia adoratio potest quidem terminari ad rem inanimatam; propter excellentiam exemplaris, cuius est representatio: at oratio terminari non potest, nisi ad suppositum intellectuale, quod præcè percipere, & id, quod postulatur, concedere possit.

Quares denique, utrum Eucharistia adorari debeat sub conditione?

R. 1. In omni legitima adoratione Eucharistie requiri conditionem virtualem legitime confectionis. Ratio est, quia ad legitimam Eucharistia adoracionem requiritur, ut is, qui adorat, sit ita dispositus, ut si sciret ibi Christum non adesse, non adoraret contentum sub speciebus. Ad hoc autem adorans censetur esse sufficienter dispositus, eo ipso quod adorat, quia ibi Christum esse existimat. 2. Explicitam conditionem non esse apponendam; & si apponatur, aliquam indecentiam habere, nisi ad sit sufficiens causa dubitandi de valida consecratione. Ita Doctores communiter:

FINIS TOMI SECUNDI.

